

ŠTA TI SRCE KAŽE

Lične priče lezbejki o coming out-u

Ovu brošuru posvećujemo Čarni Ćosić (1974-2006), našoj prijateljici, jednoj od osnivačica Novosadske lezbejske organizacije, slikarki i pesnikinji.

Čarni, koja je slobodno gradila svoj identitet i s ponosom pričala o njemu.

Pamtićemo njenu hrabrost, širinu i lepotu.

Labris

ŠTA TI SRCE KAŽE

Lične priče lezbejki o coming out-u

*LABRIS - organizacija za lezbejska ljudska prava
Beograd, 2006.*

ŠTA TI SRCE KAŽE

Lične priče lezbejki o coming out-u

Izdavač LABRIS
organizacija za lezbejska ljudska prava

tel: 011 3444 950,
063 8 513 170

tel/fax: 011 459 604

e-mail: labris@eunet.yu
labris@labris.org.yu
www.labris.org.yu

Intervjuisala i uredila intervju Sunčica Vučaj

Tehničko uređenje, prelom i dizajn korica Adorjan Kurucz

Lektura i korektura Aleksandra Rašić

Uredila Ljiljana Živković

Štampa Standard 2, Beograd

Tiraž 1000

Beograd, 2006. godina

Sva prava zadržava izdavač. Za svako korišćenje, umnožavanje i stavljanje u promet dela teksta ili teksta u celini potrebna je saglasnost Labrisa.

SADRŽAJ

Uvod

Uvod	9
------------	---

Šta ti srce kaže

Brinuti o sebi, <i>Ivana</i>	15
Dijafragma na centrifugi, <i>Jasmina</i>	19
Gajim ljubav prema devojkama, <i>Tanja Kuprešanin</i>	25
Imati svoj momenat, <i>Jelena Anđelovski</i>	29
Ja sam ona ista vaša unuka, <i>Biljana Stanković Lori</i>	32
Lezbejstvo ≠ greh, <i>Zoe</i>	36
Nemam definitivne odluke, <i>Ksenija Forca</i>	42
Otapanje, <i>Jelena Čelebić</i>	49
Otići ili ćutati, <i>Zmajče</i>	56
Prvo priznati sebi, <i>Zorica</i>	59
Razbiti tiraniju ćutnje, <i>Maja Savić</i>	64
Saopšti istinu o sebi, <i>Majda Pljuc</i>	67
Slobodnija u svojoj glavi, <i>Maja Prokić Zmaj</i>	73
Šta ti srce kaže, <i>Modesti</i>	76
Ti to ne biraš, ti to jesi, <i>Stasha (Ramona punk)</i>	79
Veza je prekinuta, <i>S.</i>	87

UVOD

Uvod

Ova brošura zamišljena je kao sastavni deo negovanja podržavajuće kulture, a naročito kada je u pitanju poseban aspekt socijalizacije lezbejki, kao što je - coming out.¹ Ona prvenstveno ima za cilj da osnaži lezbejke u specifičnom i složenom procesu donošenja odluke da saopšte istinu o sopstvenoj seksualnoj orijentaciji ljudima iz svog okruženja, roditeljima, sestrama i braći, prijateljima, kolegama i koleginicama na poslu ili fakultetu, u školi, kao i nepoznatim ljudima.

Brošura se sastoji od šesnaest autentičnih ličnih priča lezbejki uzrasta od 25 do 52. godine iz nekoliko različitih gradova naše zemlje u pogledu sopstvenog coming out-a. One su prikupljane intervjuima tokom aprila i maja ove godine. Kada je objavljena informacija o ovoj brošuri, nekoliko žena se odmah javilo sa željom da ispriča svoje iskustvo coming out-a, a takav trend je nastavljen i tokom trajanja intervjua. Visoka motivacija, zainteresovanost, svest i odgovornost o važnosti prenošenja sopstvenog iskustva svih mojih sagovornica obeležile su rad na ovoj brošuri. Iako je imala za cilj da predstavi com-

1) Coming out/reći sebi i drugima. Obelodaniti sebi i drugima svoju seksualnu orijentaciju.

ing out u afirmativnom svetlu u njoj ima nekoliko priča žena koje govore o nasilju sa kojim su se suočile. Spremnost i motivacija da se čuje glas njihove lične borbe i napora da se različitost razume je razlog zbog čega su i ove priče našle mesto među koricama ove brošure.

Danas u našem društvu postoji nekoliko važnih mesta koje su organizovale lezbejke za druge lezbejke i u okviru kojih se mogu naći različite publikacije, knjige, lifleti na različite teme. Budući da se bavi ljudskom egzistencijalnom potrebom, potrebom da se bude prihvaćenom, ova brošura bi trebalo da se nađe ne samo u zaštićenim i sigurnim prostorima za žene, već i u prostorima poput psiholoških savetovaništva, u školskim i omladinskim prostorima, bibliotekama... kako bi mogla da bude dostupnija većem broju žena lezbejske orijentacije, ali i njihovim roditeljima, prijateljima, drugaricama...

Želela bih da kažem da me je rad na ovoj brošuri učinio u pojedinim trenucima ranjivijom, a u pojedinim - odlučnijom. Takođe sam potvrdila jednu stvar koju povremeno zaboravim, a na koju su me neke od sagovornica svojim pričama podsetile, a to je da je strpljenje ponekad veoma važno za senzibilizaciju društvene okoline. želim da se zahvalim ženama na delu na otvorenosti, Novosadskoj

lezbejskoj organizaciji na gostoprimstvu i Labrisu na izuzetnoj saradnji, dobrom raspoloženju i pozivu i poverenju u mene da radimo zajedno na ovoj brošuri.

Na samom kraju imam potrebu da se zahvalim svim ženama koje su se javile na njihovom poverenju, iskrenosti i želji da ispričaju svoje priče o sopstvenoj hrabrosti, snazi i mudrosti u prevazilaženju izazova lezbejske socijalizacije u našem društvu.

Beograd, 7. juna 2006.
Sunčica Vučaj

ŠTA TI SRCE KAŽE

Brinuti o sebi

Godinu dana pre nego što ću napraviti coming out svojoj sestri, priključila sam se lokalnoj organizaciji koja zastupa prava lgbt ljudi. Kroz mnoga dešavanja, seminare, druženja, sazrevao je moj lezbejski identitet. Posle mnogobrojnih iskustava, upoznavanja sa zajednicom i dobijanja modela, kao neke vrste ogledala, meni je postalo tesno u mojoj kući.

Odjednom je sazrela želja da sve ispričam svojoj godinu dana mlađoj sestri. Nas dve smo oduvek bile veoma bliske. Ali, odmah se postavilo pitanje da li ću ja to moći, kako da to učinim... U tom trenutku i mom nastojanju da sve kažem sestri podržala me je poznanica. Rekla mi je, čuvši kakav odnos imam sa svojom sestrom, da će to sve garantovano, proći super. Ohrabrila me je. Nedeljama smo nas dve pričale o tome kako da to izvedem. Ona je imala neko sjajnih ideja, ali ja nekako, nisam baš, bila strpljiva za te njene ideje. Trema me je sve više obuzimala.

Sazrelo je i to jednog dana. Pozvala sam sestru na posao. "Kada ćeš da dođeš?", pitala sam, "Pa, normalno, kad inače dolazim", rekla je ona. "Baš lepo, jer bih volela da popričam sa tobom o

nećemu", odgovorila sam. Kako se približavalo četiri popodne, sve mi više i više ponestajalo glasa.

Sestra je došla, sela je na krevet. Ja nikako da počnem da govorim. "Slušaj, ja imam nešto da ti kažem, al nešto ne mogu...", mucala sam, a na to će ona: "Ja vidim da se ti nešto mučiš, nego ajde ti lepo to napiši, to što imaš da mi kažeš."

Pao mi je kamen sa srca! Toliko sam bila uzbuđena da nisam mogla reč da izgovorim.

"Imam neka posla u gradu, pa ću doći kasnije, ti ćeš, taman da završiš", rekla je, a ja sam joj odgovorila kako neću biti tu, kad se bude vratila. "Nije važno, ti ostavi papir, na našem tajnom mestu i ja ću ga naći."

Sela sam i napisala prvo uvod o homoseksualnosti, pa nešto malo o pravnom tretmanu, pa o medicinskom, o aktivizmu i na kraju moja osećanja - da ja volim žene. Da je to moj život, a ne neki trenutni hir. (Sve te papire čuvam i danas). Na kraju sam pročitala sve to što sam napisala i ostavila na moje i sestrino tajno mesto. Otišla sam kod prijatelja. Sve sam mu ispričala o tome šta sam upravo uradila. I on mi je rekao da ne brinem i da će sve proteći savršeno. U trenutku kada sam već sve polako počela da zaboravljam, stigla mi je sestrina sms poruka: "U, pa kao da ja to nisam znala! Uživaj! Samo da ti kažem da sam znala godinama!"

Onda je ona meni napisala pismo. Bilo je to dugo pismo, četiri lista A4. Pisala mi je kako je ona to odavno znala, da razume sve i da mogu da računam na njenu podršku. Iznela je u tom pismu čitavu analizu naše uže i šire familije sa preporukama kome mogu da kažem, ko verovatno već zna i kome možda ne bi trebalo da kažem! To se poklapalo i sa mojim mišljenjem. Napisala mi je i to da je to njeno mišljenje, ali da ne moram sve da uvažim.

Usledilo je vreme našeg intimnog sestrinskog dopisivanja. Očigledno da je takva vrsta komunikacije morala da prestane. Jednog dana je došla kući i pitala me šta radim. "Ništa. Baš ništa", odgovorila sam joj. Kao da sam u tom trenutku shvatala koliko mi je katarzično bilo to iskustvo. Osećala sam se i ponižavajuće, na neki način, jer mi je bilo tada kristalno jasno koliko manje šansi imam ja u odnosu na nju, koja je heteroseksualna. Posebno mi je bilo ponižavajuća svest o tome da ako hoću to da kažem da moram da počnem od toga kako je lezbejski identitet integralni deo ličnosti, pa ovo, pa ono... Koliko je mnogo potrebno toga reći!

Na stranu to, ja sam u stvari bila veoma srećna. Sve te pripreme, a ispalo je super! Ubrzo posle mog coming out-a, ona me je pozvala telefonom sa posla i rekla: "Kada dođem kući, nemoj slučajno da si se kočila!" Danas mogu da kažem da je meni to bio veoma drag trenutak u životu.

Biti u grupi za mene jeste bilo važno u smislu bolje spoznaje moga identiteta i ličnog ojačavanja. Nisu samo bili važni ljudi, nego i razni edukativni sadržaji kroz seminare, čitanje raznih knjiga... Posebno mi je bilo važno druženje i međusobna podrška sa jednim mojim prijateljem iz grupe. Bez bivstvovanja u grupi i uzimanja aktivnog učešća u radu, ja zaista ne vidim način na koji bih mogla da ojačam u svom identitetu. Moje sazrevanje u grupi je dobilo ubrzani tok i to u značajnoj meri. šest meseci mog svakodnevnog intezivnog rada i učešća u životu grupe je proizvelo sasvim jasnu sliku o mom lezbejskom identitetu.

Mislim da je najvažnije dobro izabrati osobu kojoj će se saopštiti prvi coming out. Isto tako je važno raditi na sebi i svom razvoju. Kada se pripremaš za coming out treba se pripremati i brinuti o sebi, a ne o drugima.

Ivana, 1971., Niš

Dijafragma na centrifugi

Održavanje Gay Parade u Beogradu 2001. godine je bio za mene ključan trenutak, bez obzira na to što sam još od svoje osme godine znala da su devojke te koje se meni dopadaju...

Oduvek sam bila "muškobanjasta", ali je moja sredina to "pravdala" činjenicom da sam odrastala uz braću! U detinjstvu dečaci su mi bili OK, bili smo drugari, ali ja sam uvek želela da privučem pažnju devojčica. Družeci se sa dečacima i ponašajući se kao oni, mislila sam da ću lakse pridobiti simpatije devojčica.

Sve do Parade u Beogradu ja bih, ipak svoje stanje nazvala - poricanjem. "Ja? Ma, ne!", stalno bih govorila samoj sebi. "Niko mi se ne sviđa, a us-tvari...", nikad nisam sasvim dovršavala misao. Imala sam u to vreme druga koji je bio gay i to je sa mnom uvek bilo u redu. Družili smo se redovno, ali mu ja nisam govorila za sebe. Pokušavao je da razgovara sa mnom, video je kako stoje stvari, ali ja sam sve ignorisala. Prihvatila sam njegovu orijentaciju, ali sve vreme sam mantrala: "Sve je to OK, ali ne ja, ne ja, ne ja! Nisam ja to."

U vreme Pride-a, radila sam u kiosku. Kada su stigle novine, videla sam da se desila nekakva velika

tuča u Beogradu prethodnog dana, da bih, kada sam malo bolje pročitala, shvatila šta se zapravo dogodilo... Tu se desio "klik". Pomislila sam kako su ti ljudi hrabri. "Znali su da će, verovatno, dobiti batine, znaju gde živimo, ali su ipak odlučili da izađu na ulicu, a vidi mene... Ne smem ni sa sobom da pričam", prolazilo mi je kroz glavu. Imala strah da samoj sebi priznam! Tada sam rekla sebi: "Daj, bre, Jasmina, pričaj već jednom, makar i sama sa sobom". Pokrenuo se čitav mehanizam. Počela sam sebi da priznajem. To sam ja!

Onda sam počela da razgovaram i sa svojim drugarom i on je to jedva dočekao! Pozdravio je tu promenu kod mene.

Tadašnji posao mi je bio dobro plaćen i ja sam odmah odlučila da kupim kompjuter kako bih mogla da komuniciram sa ljudima koji su kao ja. Bilo mi je super! Osećala sam se kao da je jedan veliki problem u životu bio rešen. Shvatala sam koliko sam energije gubila na to poricanje, razvlačenje... i kako je to sve besmisleno. Bilo mi je lakše što sam se oslobodila svih tih laži. To zavaravanje okoline, sebe, me je zamaralo, prljalo. Sada sam se osećala čistije...

Počela sam da osećam potrebu da kažem svojim prijateljima. Smetalo mi je što se družimo i super nam je, što za mene podrazumeva da smo iskreni,

a ja zapravo krijem nešto od njih. Osećala sam se jako loše zbog toga i želela sam da to promenim. Mislila sam da nije fer sa moje strane. Opet, bilo me je i strah da, ako kažem - šta onda?! Nisam bila sigurna da li će me odbaciti, možda biti grubi ili mi napraviti još veći problem... Plašila sam se da će me odbaciti zbog činjenice da ja nisam ono što oni, možda, misle da ja jesam. Plašila sam se da će me zamrzeti. Opet, mislila sam, pa i ako me zamrze, mesec dana ću biti nesrećna, ali ću naći nove prijatelje... Takvi prijatelji mi, onda, ni ne mogu biti prijatelji.

Imam jednu drugaricu sa kojom sam se svakodnevno viđala. Imale smo običaj da izađemo napolje i šetamo se kada je lepo vreme. Umele smo da šetamo satima i da se vratimo kući u pet ujutro. Jednom prilikom smo šetale, ćaskale i ja sam smislila da joj toga dana kažem kako stvari stoje. Bojala sam se njene reakcije. Neprestano sam razmišljala šta ću i kako ću. Par puta sam pokušala, pa odustala... Konačno je šetnji došao kraj, a i bilo je veoma kasno. Stajale smo na raskrsnici ispred njene zgrade i ja sam tada počela da obilazim oko nje... krug, u krug. Gledala me je zbunjeno. Bila sam na ivici: "Sad ću da kažem, pa šta god!" čučnula sam. Ona me je zbunjeno gledala. Svaka ćelija mi je drhtala. Dijafragma na centrifugi. Bila sam skoro bez daha.

Gledala sam je odozdo kao psić. Pričala mi je o tome kako joj više nije zanimljivo da bude sama i kako bi volela da nekoga upozna. Trebalo je da i ja kažem nešto po tom pitanju. Konačno sam skupila hrabrost i rekla nešto kao: "U Novom Sadu, znaš... ima neko ko mi se dopada, ali... nije dečko... nego je devojka!" Nisam smela da je pogledam. Umirala sam od straha!

Ona se nasmejala. "Super, znala sam ja to i ranije, samo sam čekala da mi sama kažeš. Jako mi je drago što si mi rekla."

"Zemljo, otvori se!", pomislila sam. Toliko sam se brinula, a na kraju... Toliko sam bila besna i razočarana što sam toliko dramila. Skoro sam se razočarala što je tako lako prihvatila! šalim se, naravno.

Sve je bilo lakše. U komunikaciji sa njom nisam više morala da brinem da nešto ne "tresnem", da se "pogrešno" ne izrazim... Bila sam opuštenija. Obe smo postale otvorenije. Odnos je konačno postao zdrav.

Usledio je coming out i mom dragom prijatelju. Duša od čoveka. Mnogo ga volim. I ovog puta sam se unervozila. Jednom prilikom kada je došao kod mene... Opet me je bilo strah, ali manje. Opet isti tekst u glavi o odbacivanju, o usamljenosti... Plašila sam se da ne bude ljubazan dva minuta pošto mu

kažem, pa da onda ode kući i nikad se više ne vidi-mo i ne čujemo. To bi me mnogo rastužilo.

Primetio je moju uznemirenost, pa se i sam uznemirio. "Znaš, ja volim žene", rekla sam mu. Glasno je odahnuo, mislio je da ću mu reći nešto loše o njemu samom. Bilo je skroz smešno! "Super, baš mi je drago! Sada si mi još draža", rekao je.

Opet sam bila razočarana zato što sam ćutala toliko dugo. Usledili su coming out-i drugim prijateljima i to je teklo lagano... Mogla sam da kažem i nekim nepoznatim ljudima. Nisam imala problema u tim situacijama. Danas svi moji prijatelji znaju da sam lezbejka. Svi moji prijatelji su mi i danas prijatelji.

Saznala sam nešto o sebi nakon svih tih out-ovanja - umem da biram prijatelje.

Nisam za coming out po svaku cenu. Ja nisam rekla svojoj porodici, jer znam kakvi su, kako razmišljaju i da to nikada ne bi prihvatili. Zato ćutim. Jeste komplikovano, ali bi tada bilo komplikovanije. Poznajem nekoliko devojaka koje su rekle svojim roditeljima i koje imaju zbog toga užasne probleme. Ima i nasilja. Zato nisam za coming out po svaku cenu. Sa druge strane, sa svojim i tuđim iskustvom, moram reći i da ma kako problemi bili veliki, coming out uvek donosi olakšanje, oslobođenje. Osnaživanje ličnosti je uvek deo coming out-a.

Evo, prisećam se sada sahrane svoje tetke. Sve je bilo uobičajeno, morbidno, ljudi koji su se okupili su bili sasvim obični, svi nekako strejt ili bar silom strejt. U toj masi, u jednom trenu sam osetila kako sam ja drugačija, različita od njih. Srce mi je postalo veliko! Dobro sam se osećala. Pevušila sam usput, cupkala, čupkala lišće i mirisala okolno cveće! Bila sam srećna! Zato što sam to što jesam. Zato što sam prihvatila sebe onakvu kakva jesam! Osećala sam kako se volim. Neki prozračan osećaj! Lagan! Osećaj da smem da budem lezbejka pred sobom. Da sam OK. Više ne gazim po sebi.

Jasmina, 1971., Zrenjanin

Gajim ljubav prema devojkama

Bio je to moj prvi coming out. Imala sam 16 godina i živela sam u to vreme sa mamom i babom. One su osetile da imam neki problem (a koga ja lično nisam bila svesna) i shodno tome su me pozvale da porazgovaramo. Sele smo za sto u kuhinji, sve tri i one su počele da me propituju da li imam nekih problema, šta se sa mnom dešava... Rekle su mi da njima mogu da ispričam ako imam nekih poteškoća. Nisam se osećala tada da imam nekih problema, ali je u meni nešto tinjalo i ja sam znala da sam kod sebe primetila da mi se dopadaju devojke, a ne muškarci.

U to vreme sam upoznala jednu devojku u školi sa kojom sam to podelila. Ona je već imala devojku i iskustva u vezi sa tim. Tada je TO sve krenulo u meni. Pretpostavila sam da bi to moglo biti ono što su mama i baba primetile...

Nisam imala problem da im to kažem, ali mi i nije bilo baš sasvim lako. želela sam prosto da im to iskreno kažem. "Ja gajim ljubav prema devojkama", rekla sam im baš ovim rečima.

"Jao, pa to je strašno!", uzviknula je baba, nastavljajući: "Ja sam imala jednu frizerku koja me je muvala, to je bilo užasno..." Mama ju je uštinula ispod stola i prekinula je, rekavši: "OK, Tanja, i ja sam imala problem kad sam bila mlada. Sanjala sam da sam spavala sa nekim svojim dobrim drugaricom. To će proći, nije ništa strašno." Smirivala me je.

Ja sam veoma dobro ZNALA da to nije moj prolazni period. To je bio deo moga života.

Bilo mi je krivo što je moja baba tako reagovala, ali s obzirom da je ona bila 33. godište, bilo mi je jasno zašto ona tako razmišljala. Malo me je povredilo što je to tako grubo rekla u smislu "kako je to odvratno i grozno", ali nije ni uticalo preterano na mene. Odvojila sam to, nekako, sa strane.

Bitno mi je tada bilo ono što mi je majka rekla. Ja sam joj i kasnije mnogo puta u životu rekla da ću ja uvek biti sa ženama. Ona je to na neki način prihvatila, odnosno toleriše moj izbor, iako me i dandanas povremeno pita kad ću da nađem dečka. Rekla mi je da se užasno boji da ću ostati sama.

Posle dosta godina od tada, rekla sam i svom bratu pošto je on mlađi od mene dvanaest godina. Rekla sam mu da volim devojke, a on se samo nasmejao i rekao: "Znam ja to, a i znam ko su ti bile devojke."

Danas kada razmišljam, i da me nisu mama i

baba pozvale na razgovor za stolom prilično sam sigurna da bih im i sama to rekla, onda kada bih bila spremna na to.

Mislim da lezbejke treba da imaju coming out onda kada se osećaju dovoljno jakim, spremnim i sigurnim u sebe da saopšte nekome ko im je bitan. Kada to kažu onda su - slobodne. One koje su to već učinile, smatram da treba da nastave taj put i saopštavaju onima i u onim situacijama koje su važne za njihov život. Ne po svaku cenu.

Na kraju, za coming out je najvažnije da te neko podrži. Ako podrške nema, onda je teško, ali ja mislim da svaki problem može da se prevaziđe.

Ja sam od osnovne škole osećala ljubav prema devojkicama i to je bio deo mog svakodnevnog života, naročito u igri, kada sam ja uvek bila neki dečko. Sve dok nisam upoznala tu devojku u školi, ja sam sve vreme verovala da sam ja jedina lezbejka na svetu. Mislila sam ponekad da ću crći, jer nisam znala šta da radim. Kada sam srela tu devojku, bilo mi je mnogo lakše. Ona je bila opuštena i govorila mi je kako se ona ljubi sa devojkom i da je to sve normalno. Osim nje, nisam imala u Beogradu od koga to da čujem. "Ako postoji još jedna lezbejka pored mene, onda postoji još hiljadu", počela sam polako da mislim i ja. Bilo mi je lakše. Sve je bilo lakše.

Kad sam savladala taj problem sledeći mi je bio kako da smuvam neku devojkju. Opet, moja iskusna drugarica je mirno rekla na to: "Sad, kad odeš na more, prvu devojkju koja ti se dopadne ti smuvaj!"
Stvarno je tako i bilo.

Tanja Kuprešanin, 1968., Beograd

Imati svoj momenat

Moj najznačajniji coming out je onaj mom bratu, jer mi je u porodici on najbliža osoba. On je mlađi šest godina. U nekom momentu sam mu, prosto, rekla. Gledali smo TV, nije bila nikakva posebna situacija. "Ja sam lezbejka, ti to znaš", rekla sam... Ma da, ti to bezveze pričaš, odgovorio je on onako usput i dodao: "To je izmišljeno i ti to onako pričaš i to je glupost". To je bio prvi deo reakcije i trajao je nekoliko dana.

Ja više ništa nisam pričala.

Posle nekoliko dana ja sam ponovila istu priču i on je rekao da neće to da sluša. Nastavila sam dalje. Očekivala sam da će tenzija da raste i tako je i bilo. Meni je, pak, bilo važno da ispričam, da kažem. Nisam pristajala da se to ne govori i da se ne izgovara i to se odvijalo u etapama. U jednom trenutku sam dobila batine od njega. šutirao me je i išamirao. Rekao je da moram da idem iz naše kuće ako tako razmišljam, itd. Za mene je to bilo strašno.

Nastavila sam da teram svoju priču. Nisam ni tada, a ni ranije uzvraćala udarce.

Nije me više udarao, ali je ostalo na tome da "nećemo više pričati o tome". Tvrdio je sada da je sve OK, ali da on ne želi o tome da bilo šta sluša,

odnosno da ja ne treba ništa da govorim na tu temu.

Ja sam, svejedno, nastavila da pričam.

Ono što je za mene bilo aktuelno u tom trenutku, ja sam saopštavala. On je ćutao, ćutao i ćutao i to je prolazilo, nekako zabašureno. "Idem sa svojom devojkom tamo i tamo...", govorila bih ja, a on je to ignorisao.

Nešto kasnije je upoznao Lori.

Usledila je jedna kratka faza u kojoj je on mislio da je ona mene na sve to nagovorila. To je baš kratko trajalo. Ubrzo, ona se pretvorila u super lik, a ja u groznog. Ona mu je bila mnogo interesantnija osoba od mene, mislio je da imaju neka zajednička interesovanja. Za njega je to bilo sasvim OK, ali on nije postavljao nikakva pitanja na koja bih mu davala neke odgovore.

Ne zove me telefonom. Obično sam ja ta koja ga okrenem da razgovaramo. Ti razgovori su kratki, obično ja govorim... on uglavnom ignoriše i nikada ništa ne pita. Kada se sretnemo sve je OK, ali nema nekakvog interesovanja. To traje od prethodne godine i ima razne faze.

Ja i dalje očekujem da će se naš odnos menjati. I dalje sam na istom, ali se njegova reakcija menja. Mene ta situacija troši i pravi me prilično tužnom. Taj coming out nas je udaljio i meni to teško pada. Tužna sam.

O tome da sam lezbejka ja nikada nisam imala dilemu da li treba da ćutim. Nemam osećaj da to treba da sakrijem, ali imam tu tugu.

Uvek mislim da je važno reći. To je moja individualna percepcija i moja politička poruka i ja u to verujem. Verujem da je to važno za ojačavanje svih nas. Ali ja isto tako verujem i u to da svaka zna svoju priču i da će prema tome da proceni i odluči šta će i kada da kaže. Ja bih volela da svaka od nas ima taj svoj momenat u kome će reći, ali ja moram da kažem da mislim da je bitno biti i bezbedna u tom momentu.

Jelena Anđelovski, 1980., Novi Sad

Ja sam ona ista vaša unuka

Priča o coming out-u me uvek vraća nekoliko godina unazad, u vreme kada sam se autovala majci i ovom prilikom ne bih tu priču ponavljala.

Govorila bih o drugom coming outu, onom baki i dedi koji su me i odhраниli. To se dešavalo, nekako u isto vreme kad i onaj sa mamom, i sad kada razmišljam o tome, mislim kako je to zanimljivo.

Imala sam 25 godina kada sam se autovala baki i dedi. Tome je neposredno prethodilo moje učešće na Lezbejskoj nedelji¹ u Somboru posle čega ja uopšte više nisam mogla da se vratim na staro. Taj skup, ta opuštenost, sve što mi se dešavalo i o čemu sam razmišljala u vezi sa mojim lezbejskim identitetom, tamo je bilo OK. Mene je to potpuno pokrenulo. Mislila sam, kako sam ja tako dobro među svim tim veoma različitim ženama koje su bile iz raznih krajeva bivše Jugoslavije. Bila sam preplavljena pozitivnom slikom mene same.

Iz Sombora me je sačekala mama sa očuhom na izlazu iz Novog Sada. Oni su insistirali da večeramo, a meni se užasno išlo kući. Tu večeru sa njima sam

1) Druga lezbejska nedelja - skup lezbejskih aktivistkinja iz država bivše Jugoslavije, Sombor, oktobar 2000. godina.

izbegla i otišla sam kod svoje babe i dede koji su živeli u kući u okviru našeg zajedničkog dvorišta. Njima sam već nešto nagovestila time što sam im rekla da idem na skup koji podržava samohrane majke, lezbejke i invalidkinje, iako je to bio isključivo lezbejski skup. Usput sam im o svakoj grupaciji ponešto rekla i praktično sebe na neki način identifikovala. Pre nego što sam otišla oni su mi rekli kako im se to dopada i kako je dobro da tamo idem.

Nije proteklo ni tri dana od mog dolaska iz Sombora i ja sa se autovala mojoj majci. Te večeri je bio haos. Nas dve smo se posvađale. Došla sam svojoj kući i htela sam odmah i babu i dedu da obavestim. Ja sam se pripremila. Verovala sam da će me njih dvoje prihvatiti. Rekla sam: "Ja sam ona vaša ista unuka i sve je OK kao i ono veče kada sam došla samo, što je odmah trebalo da vam kažem..."

Oni su druga generacija od mene i oko toga sam se malo premišljala...

Ništa negativno nisu rekli. Nisu se čak ni šokirali. Primili su to kao nešto sasvim OK, u nekom smislu "problem ostaje u kući". Govorili su mi da sam ja njihova i da mama ne sme da me dira. Meni je to sve bilo veoma važno, iako će se to kasnije reflektovati na porodične odnose između svih nas. Iako ću ja i kasnije ostati u veoma dobrim odnosima sa

mojim babom i dedom, kao i moje drugarice lezbejke prihvaćene sa njihove strane, uključujući i devojke sa kojima sam bila u vezi, a o čemu su oni sve znali, dotle je moja majka potpuno prestala da komunicira sa mnom. Ona ih je čak i krivila što su me prihvatili.

Mene su, praktično, baba i deda u čitavoj toj situaciji podržali i da izdržim sve ono sve što se događalo između mene i majke. Moja sigurnost u njih mi je tada bila veoma važna. Oni su nastavili da me pomažu i nadalje, jer sam ostala bez mnogo toga.

Polako, vremenom, ja sam se odvajala, ali mi je bilo važno da znam, da negde postoji neko ko mi je tako blizak. Tada sam mislila, a tako je i danas, da porodica nije institucija koja mora da da injekciju života. Ali može da donese i nešto dobro. Zbog godina, ja to nisam baš očekivala od mojih babe i dede, ali oni su mi bili potpuna podrška u životu. Iz života sam znala, i od drugih ljudi, da informacija o coming out-u obično do starijih ljudi u porodici ni ne dođe.

Kada mi je deda umro 2004. godine, osetila sam kao da je jedan deo moje sigurnosti otišao, iako mi više nismo živeli taj svakodnevni život zajedno.

Mi smo kao i sva druga deca u životu uradili i dobre i loše stvari. Ali mi se isto tako "procenjujemo"

mного više no druga deca: kakvi smo u školi, da li sviramo neki instrument, šta smo do sada postigli u životu...

Mislim da je dobro što sam se autovala, jer sam korak ispred nego kada nikom nisam rekla. Zato, kada razmišljam o coming out-u, razmišljam kako uvek treba da budem korak slobodnija od toga. Sada živim mnogo slobodnije u svom lezbejskom životu i svojoj predivnoj vezi i deo toga leži u činjenici da sam napravila coming out. Značaj toga leži i u podršci moje babe i mog dede.

Važno je u životu nositi sa sobom tu odluku o coming out-u. Graditi korake ka njemu...

Biljana Stanković Lori, 1974., Novi Sad

Lezbejstvo ≠ greh

Volela bih da ispričam dve priče u kojima sam imala baš upečatljive coming out-e. Oba su ostavila jak utisak na mene, jer su bili neuobičajeni.

Prvi je bio seminar na kome sam bila, dakle u zaštićenom prostoru, a gde su učesnice bile devojke koje su došle iz različitih krajeva zemlje. Na tom seminaru se najviše govorilo o feminizmu, ženskom pokretu i aktivizmu. U jednom trenutku je došla na red i tema seksualnosti. Došlo je do blage uskomešanosti, jer je većina devojaka dolazila iz veoma patrijarhalnih sredina. Kao da je bilo straha koji je obavijao temu seksualnosti uopšte, a pogotovo kada je u pitanju bila lezbejska tema. Bilo je i malo tenzično, dok nije izašla jedna devojka koja je bila očigledno liderica u grupi, kako bi predstavila ono do čega su radeći u maloj grupi, došle. Iznoseći, između ostalog, svoj stav o lezbejstvu, ona je rekla i napisala: "Lezbejstvo = greh", što je mene u potpunosti porazilo. U stvari, to je za mene bio šok. Ja sam sedela u prostoriji u kojoj je bilo još lezbejki, koje nisu bile out i koje nisu želele da to kažu, jer su znale da bi se u grupi na njih gledalo drugačije. U tom trenutku sam se plašila, jer sam bila neko, ko je sutradan trebalo da dočeka čitavu grupu na pozorišnoj radionici koju je trebalo da

vodim. Pribojavala sam se kakva ću osećanja proizvesti ako budem rekla za sebe, tu pred njima. Moja brzopletost i spontanost, ali i povređenost u tom trenutku su bile jače od mene. Bilo mi je strašno da se ljubav prema drugoj ženi naziva grehom. "čekajte, stop!", rekla sam, na opšte zaprepašćenje i same facilitatorke i ponovila: "Ja sam lezbejka i ja sam ljudsko biće i sedim ovde sa vama. Ne vidim po čemu sam različita od većine vas, sem u tome što imam drugu seksualnu orijentaciju. Volela bih da ovde razgovaramo o tome zašto je lezbejstvo greh."

Naime, ispostavilo se da devojke koje su tu sedele (osim drugih lezbejki koje su takođe bile deo grupe) nikada nisu upoznale lezbejku u svom životu. S obzirom na to da ja imam pozitivnu energiju i komuniciram sa ljudima na način koji im prija, posle deset minuta razgovora na ovu temu, a najviše o pitanjima izbora koje patrijarhalno društvo ne nudi ženama, atmosfera se malo promenila. Bilo je jasno, da se mojim coming out-om njima otvorila mogućnost da upoznaju ženu koja je lezbejka. To je bila mogućnost dekonstrukcije greha. Posle tenzije, koju sam i sama osećala, pojavila se nekakva pozitivna energija.

Sutradan je postojala bojazan da se nijedna neće pojaviti na mojoj radionici. Međutim, u dogovoreno

vreme je došla cela ekipa, u pozitivnom raspoloženju. Grupa je četiri dana provela radeći sa mnom sa izuzetnim entuzijazmom!

Za mene je bilo važno da pređem tu granicu, pa čak i po cenu rizika za svoj profesionalni angažman. Osećala sam posle toga olakšanje, ponos - jer sam otvorila pitanje patrijarhata i greha, ali i veliku podršku od njih. Nijednom, tokom našeg zajedničkog rada nisam dobio prekoran pogled, nekakvu malicioznost. Na neki način sam to, moram reći, očekivala.

Bila sam srećna kada se na kraju našeg celokupnog zajedničkog rada, na tabli našla poruka "Lezbejstvo ≠ greh". Za mene je to značilo da je u svesti tih devojaka napravljena - promena. Otuda verujem da mala grupa ljudi, pa čak i pojedinci mogu da menjaju, ako ne svet, a onda sigurno - svest.

Druga priča je vezana za javni prostor. Tada sam putovala sa SPK, Queer Beograd u Leskovac, kako bi napravili nekakvu vrstu promocije i socijalni događaj u vidu žurke i projekcije filmova. To veče su, osim filmskih projekcija, bile i diskusije o različitim vrstama akcija, poput antimilitarističkih, protiv konzumerizma i sl. Tokom te diskusije se u jednom trenutku, pokrenulo pitanje Gay Parade. U publici je bilo oko pedesetoro mladih ljudi,

uglavnom tipova i to uglavnom u hip-hop fazonu. Ispostavilo se da je većina bila protiv obeležavanja toga dana, pa su se čak mogle čuti i rečenice tipa: "Trebalo ih sve pobiti!" Izgledalo mi je kao da sve pomalo izmiče kontroli. Bilo je evidentno da je to hate speech i ja sam osećala potrebu da ga treba sankcionisati. Znala sam šta treba da uradim. Kad malo bolje razmislim, u tom trenutku sam pomislila da ja čak ni ne znam kako će reagovati ljudi sa kojima sam došla. "Izlazim sada sa nečim, za šta ne znam kakve će posledice da proizvede", prolazilo mi je kroz glavu tih sekundi. Nisam bila ni sigurna da li ću dobiti batine kao odgovor na ono što ću reći.

Sedela sam na barskoj stolici - velika i ponosna. "OK, ajmo sada da otvorimo priču. Da li ste se ikada susreli sa ljudima koji su gay ili lezbejke, ili transrodne osobe ili queer?" Svi su me gledali. "Ja sam lezbejka. Ljudsko biće koje vas ne ujeda, ne čupa vas, ne ugrožava. Podstakli ste me da vam to kažem, kako bismo mogli otvoreno da razgovaramo o tome."

U tom trenutku ja sam samo videla uperene oči pedesetoro ljudi u mene. "Pa, mi prvi put u životu vidimo neku lezbejku!", neki su uzviknuli.

Iz primarnog osećanja, koje je bilo praćeno neizvesnošću, strahom (osećala sam to u svom glasu) počela sam da nazirem ponos. Neki ljudi su

imali potrebu, polako, da podele situacije iz svog svakodnevnog života... Kada je stiglo vreme za žurku i đuskanje, prišao mi je jedan dečko i rekao: "Ja nikome do sada nisam smeo da kažem da sam gay. Za mene je sve ovo veliko olakšanje. Da li bi mogla da mi daš neke informacije ili me upoznaš...?". Prišla mi je i jedna devojkica koja me je čekala ispred toaleta i podelila sa mnom da je oduševljena činjenicom da je neko uspeo javno da izgovori tako nešto i da želi da me slika za screen na mobilnom telefonu. To je baš bilo slatko.

Ja priču o coming out-u doživljavam kao aktivnu borbu protiv nasilja. Kada razgovaram sa drugim lezbejkama i gayevima, obično kažem: "Legitimno je da te neko ne voli. Možeš ostaviti prostor da te prihvate. Važno je da te ne biju i to je ključno."

Mislim da su mali koraci važni, jer se na taj način menja svest kod ljudi.

Meni je bilo važno što sam u oba ova slučaja razgovarala sa mladim ljudima koji, pre svega što zbog razvijene ksenofobije, ali i zatvorenosti ove zemlje, nemaju neke mogućnosti da komuniciraju sa najrazličitijim ljudima. Takođe mi je važno da se coming out saopštava polako. Kroz svoj kulturni aktivizam, naročito sa mladima, meni je važno da stigne ta poruka, a koja kaže da je u našoj zemlji moguće biti slobodan, odnosno slobodna.

Ovo je ranjiva tema, ali mogu da kažem da kad si spremna i kad želiš, treba reći otvoreno. To je put za izlazak iz kutijica u kojima živimo.

Zoe, 1977., Beograd

Nemam definitivne odluke

Moj najvažniji coming out je bio pred roditeljima.

Sve je počelo kada sam se zaljubila u jednu ženu i da sam tad još uvek bila u vezi sa dečkom. Moram da kažem da se u tom trenutku nisam definisala kao lezbejka, ali niti kao heteroseksualna u toj vezi.

Bilo mi je veoma jasno od samog početka, iako je ta veza sa ženom bila platonska, da želim da moji roditelji to znaju i da je to bilo važno za moju egzistenciju. Bilo mi je važno da ne moram da se krijem, da smišljam nekakve strategije kako ću u kući sa tim, a živim sa njima. Nisam nameravala da se odse- lim i da na taj način sebi olakšam situaciju.

Kasnije, kada sam počela da se viđam sa drugim ženama i ostvarujem emotivne i seksualne odnose sa njima, nisam želela da izmišljam neki drugi prostor gde bih mogla da budem sa svojom devojkom, već sam želela da to meni bude na neki način najlakše moguće. Nije postojalo vreme u kome sam veoma razmišljala, ćutala i dugo trpela, no postojao je period moje autohomofobije i priznavanja samoj sebi (a to je sasvim zasebna priča).

Sa mamom sam imala veoma dobar odnos kada su u pitanju razgovori o mojim ljubavnicima, pa sam želela sa njom da podelim i ovo iskustvo. Nisam

imala ideju da dođem i kažem joj: "Mama, ja sam od danas lezbejka", jer za mene veze sa ženama nisu bile nekakva vrsta "prelaza". Ja se nikada nisam odlučivala da sada budem lezbejka ili da budem heteroseksualna i tome slično. U odnosu na mamu, tu temu sam htela da uvedem u našu komunikaciju, kao i bilo koju drugu temu do tada. I tako, kada se ta veza sa devojkom dogodila, ja sam došla i rekla svojoj mami: "Ja sam zaljubljena u jednu ženu", a pošto sam u to vreme bila u vezi sa dečkom, ona je to odmah shvatila kao još jedan od mojih hirova. "Jao, pa ti si luda", rekla je i ja ne mogu sa sigurnošću da kažem kroz kakve procese je ona prolazila, ali je u tom trenutku imala takav komentar. Ona se smejala i ja sam se smejala. Pošto je ta moja prva veza bila nekakva platonska fantazija, to je ostalo - tako.

Međutim, posle godinu dana, ja sam realizovala odnos sa jednom ženom. Ona nije živela u Beogradu, pa sam ja otišla kod nje. Roditelji sam obavestila da idem kod svoje "devojke". Oni su to, mogla bih tako da kažem, prihvatili sa potpunim ignorisanjem. Budući da sam tada povremeno odlazila na neke seminare, oni su to shvatili tako, kao da ja "idem na neki seminar". Mama je umela da mi telefonira i pita me kako mi je na seminaru, a ja sam joj objašnjavala kako ona vrlo

dobro zna da sam ja otišla kod svoje "devojke". Onda bi ona u svojoj reakciji bila nekako umrtvljena i sve što sam ja dalje govorila, ona bi ignorisala. "Dobro, Ksenija", rekla bi i - prekidala vezu. Dalje nismo pričale o tome, dok ja nisam bila u vezi sa muškarcem, pa je ona onda moje veze sa ženama tumačila kao nekakvu fazu kroz koju ja prolazim...

Moj coming out nije bila jedna situacija u kojoj ja dolazim i kažem da sam lezbejka, već je on bio proces razgovora kroz koje smo prolazile svaki put kada bih ja imala vezu sa nekom devojkom. To bih mogla tako da imenujem.

Moja sledeća veza je bila sa devojkom koja takođe, nije bila iz Beograda i mi smo se vidale tako što sam ja odlazila kod nje i ona dolazila kod mene. Pošto sam ja želela da moj prostor bude otvoren za naša viđanja, moji mama i tata su tu temu pokušavali da izbegnu na sve moguće načine. O tome sa kim im se ćerka viđa, kakav ljubavni život ima - o tome se u kući prosto više nije pričalo. Za mene je to bilo veoma simptomatično, zato što smo mama i ja do tada imale otvoren odnos u okviru koga smo redovno razgovarale o mojim ljubavnicima i mojim zaljublivanjima. To je bila ogromna promena i meni je bilo veoma jasno da to ima veze sa procesom kroz koji moji roditelji prolaze u vezi sa mojim vezama sa devojka.

Sa jedne strane sam bila ljuta, zato što se ta tema izbegava, a sa druge, sam pokušavala - da razumem. Donosila sam razne knjižice da čitaju, pokušavala da otvorim temu i da ona ne bude tabu, ali nisam dobijala nikakvu povratnu informaciju od njih. Znam da su pričali sa mojom sestrom, pa bi mi ona prenosila delove tih razgovora. "Eto, otišla nam je Ksenija" ili "To nije više ta Ksenija" i slično. Ispadalo je kao da sam umrla ili je nastupila neznam-kakva promena. Mislim da je to trajalo oko godinu dana, ali ono što je važno to je, da je naša komunikacija prestala i oko drugih stvari. Nismo više bili tako bliski. Kao da smo se izbegavali. Kada bi moje devojkice dolazile, moja mama je imala neku vrstu odstupnice. Kao da je bila ljuta na njih. Mislim da joj je bilo teško da to sve tumači kao moj hir, kada su tu uključene i neke druge osobe. Stavljala mi je do znanja, u stvari, da ona misli da to nije u redu. Važno mi je da kažem da mi ona nikada nije rekla da ima nešto protiv. U jednom razgovoru je pomenula da može da prihvati sve moje prijateljice koje su lezbejke i da joj je to sasvim u redu, ali da joj je veoma teško da se pomiri sa tim, da je njena ćerka takođe - jedna od njih.

Tokom tog perioda, kada uopšte nismo razgovarale o mojoj seksualnosti, imam utisak da je moja mama veoma patila. S vremena na vreme se pojavljivala sa pričom da se na poslu svađa sa kolegincama

kada one počnu da pljuju po LGBT populaciji, odnosno pederima, kako su ih one uglavnom nazivale. Videla sam da ona sa sobom vodi unutrašnju borbu u vezi sa prihvatanjem. Mislim da joj je stalno bilo na umu to "šta će reći svojim koleginicama". Ta tema je nekako bila povezana sa svim: i sa fakultetom i kada će joj se ćerka udati. Znam da je tako u mnogim porodicama.

Ja nisam odustajala od svoje strategije u smislu da moje devojke dolaze u kuću, da sam ja tu, da sve to bude deo svakodnevice u našoj porodici i da moji roditelji budu upoznati sa činjenicom da zapravo, ništa nije radikalno drugačije. Bilo mi je važno da oni mogu da vide da sam, bez obzira na realne promene, ja ta ista Ksenija i da sam i dalje njihova ćerka. Bilo mi je važno da vide da ja nisam postala neko drugi, time što imam emotivne veze sa devojkama.

Tata je pokušavao da se raspituje, naročito u vezi knjiga koje sam donosila kući, u smislu, ko te knjige izdaje i tako mi stavljao do znanja da mu je to OK. čini mi se da je njegov otpor bio manji, ali je i činjenica da sam oduvek sa mamom imala mnogo bliži odnos nego sa njim. Otuda je, čini mi se, sa mamom bilo teže.

Sada, izgleda, da je moj identitet postao sastavni deo naše svakodnevice u smislu da su žene koje

dolaze kod mene prihvaćene kao normalne osobe sa svim što čini njihove živote: emocije, njihov život. čini se kao da je prihvaćeno da je moj identitet sastavni deo i drugih stvari koje čine moj sadašnji život. Poslednji put, kada sam sa mamom razgovarala, ona me je pitala da li je to moja definitivna odluka da ću biti sa ženama. "Ja nemam nikakve definitivne odluke", odgovorila sam joj i obe smo se nasmejale. Počinjemo i da se šalimo sada... ali to nije otvoren razgovor, kao što je to bilo ranije. Mnoge stvari su se, ipak, promenile.

Ja se, danas gledano, dobro osećam u pogledu toga kako sam ja gradila tu priču, kakve sam granice postavljala i kako sam pokušavala da im stavim do znanja da ja imam pravo na svoje odluke i svoj život. I to, ne samo vezano za svoju seksualnost, već i za druge stvari, kao i da to neće uvek biti u skladu sa njihovim očekivanjima. Ja sam, u stvari, kroz taj proces prolazila zajedno sa njima i polako spoznavala da je to sve u čemu sam - OK. Sada, sve to više ne izgleda kao problem, ali sam naučila da ne očekujem punu podršku. Dakle, mama nije prva osoba kojoj ću da se obratim ako imam ljubavne probleme. S druge strane, moji roditelji više ne pretpostavljaju da su svi moji prijatelji heteroseksualni.

Kad razmišljam o ovome, mislim da coming out ne zavisi samo od naših roditelja. Ne bi trebalo da

kočimo sebe porukama koje dobijamo od njih, naročito kada ne znaju da to nije bolest ili razne stvari koje roditelji (ali i većina ostalih) izgovaraju u ovom slučaju. Za sebe bih mogla reći da sam osoba koja će uvek podržati druge da naprave coming out svojim roditeljima, ali i da istovremeno prave prostor za sebe. U tom procesu sa roditeljima, bitne su obe strane. Ja sam uvek imala na umu, da, štagod oni kažu, da i ja imam šta da kažem i da je i to važno. Ali, ovde moram reći da su, po mojim saznanjima, moji roditelji to primili mnogo bolje nego neki drugi. Znam da mi danas ne bi rekli "Nemoj", nego "Pazi se" u smislu da bi mi pružili neku zaštitu.

Važna je podrška bliskih ljudi i ja sam tu podršku imala. Izgradila sam mrežu prijatelja koji su bili senzibilisani za ovu temu i znala sam gde i od koga mogu da dobijem podršku, ako taj zid kod kuće bude zatvoren. Veoma je važno da imamo drugaricu sa kojom ćemo moći da razgovaramo i koja će moći da nas podrži da sa svojim identitetima hrabro istupimo.

Ksenija Forca, 1979., Beograd

Otapanje

Na temu coming out-a mogu reći tako puno pozitivnih stvari. Moj coming out me je upisao na društvenu mapu - i to u tom smislu da sam ja osoba koja realno postoji u ovom društvu. U smislu da sam osoba koja se ne stidi onoga što jeste, a ja se jesam stidela (mada je to bio kratak vremenski period). Sada mogu da kažem da se osećam kao aktivnija članica društva - postojim, imam svoje potrebe... učestvujem u stvaranju kulture... ja sam lezbejka, ja sam žena koja voli žene.

Kada već govorim o tom društvenom kontekstu, sada sam ponosna, ali se sećam se da sam se osećala grozno, da sam dugo sedela i razmišljala šta to meni fali, gde je greška, o stidu...

Šta je to onda kod mene napravilo preokret? Jednom prilikom sam sedela sa svojim prijateljem koji mi je rekao: "Kako ja volim žene!" Pomislila sam: "Pa i ja isto tako volim žene!" Izgovorio je to na jedan dubok, "sevdah" način. "Pa dobro, šta to njemu daje za pravo da ih toliko voli, kako to on može, a ja ne mogu", mislila sam u tom trenutku. Prošlo mi je kroz glavu da mi je već dosadilo (iako je trajalo nešto manje od dva meseca) da na žurkama svoju devojkicu predstavljam kao najbolju drugaricu, cimerku...

Moj coming out, segment koji je jedan od najbitnijih, vezan za moje kolege i kolegice na fakultetu. Govorim u stvari, o jednoj grupi ljudi sa kojima sam se osećala dobro, sa kojima sam bliska. Kada sam odlučila da im kažem znala sam da ne mogu više tako da živim, da zapravo uvek mogu sebi da stavljam amove i da to može beskonačno da traje, to odlaganje... želela sam da svoj novootkriveni identitet uključim u naše druženje. Razmišljala sam tada, da ako me ne prihvate, onda ja nisam osoba za njih i da verovatno nisu ni oni ljudi za mene. Razmišljala sam i o tome šta bi bio dobar način, kako da im priđem, kako da im kažem. Iako veoma različiti, niko od njih mi nije delovao kao neko, ko o samoj seksualnosti razmišlja kao o izboru (nečemu što bi potencijalno mogla biti ne-heteroseksualno).

Čitavo jedno popodne sam mislila kako da to uradim: da ubacim to u neku igricu ili da se možda napijemo, pa da bude "lakše, bezazlenije"...

Došla sam jednog dana na fakultet, i ja sam im se obratila, rekavši:

"Imam nešto važno da vam kažem". Osećala sam da ću, verovatno, time mnogo dobiti, ali i da ću nekoga od njih izgubiti. Pitala sam se čije mesto će biti upražnjeno, na čijem mestu će ostati brisani prostor... Bilo ih je jedanaestoro, dvanaestoro. "Reci, reci, ajde!", navaljivali su.

“Nešto sam razmišljala o sebi ovog leta i shvatila sam da volim žene. Eto, sada imam intiman odnos sa jednom devojkom, do koje mi je stalo i prosto sam htela da vas obavestim o tome. Nije nikakva faza, već pravo stanje stvari.” Kada sam začutala, tu je već bilo previše tišine. Niko nije znao kako da reaguje... Iznenadilo ih je što to nisam rekla sramežljivo. Rekla sam: “Eto, tako je, kako je, ali to jeste - to”. Pozitivno su to primili: “Pa to je baš slatko, kako se ti osećaš...”, govorili su, a ja sam pomislila da je to verovatno neko licemerje i samo izraz znatiželje u smislu da ih interesuje ono čuveno “šta žene rade u krevetu”.

Ali to nije bilo ni licemerje, niti znatiželja. Otišli smo na jedno mesto i svi smo se zapitali šta se to meni dogodilo. Pitali su me kako sam prolazila kroz taj proces (ja sam im objasnila da je to promišljanje za mene bilo proces), o čemu sam tada mislila, šta su mi bile prepreke. Postavljali su mi pitanja koja su mi značila, a ja sam, odgovarajući im, dočaravala kako sam ja prolazila kroz taj proces i šta mi se usput događalo. Nije mi bilo baš lako da odgovaram na sva ta pitanja, jer mi je i samoj sve bilo novo i ja sam bila sveže inicirana u taj svet. činilo se da sam sve iznova učila.

Moj coming out je bio zapravo manifestacija svega onoga što se meni iznutra događalo - mojih

unutrašnjih procesa, različitih osećanja... Kao da sam svukla neku kožu i našla se napokon, u svojoj - sopstvenoj.

Posebno mi je bio važan jedan kolega koji mi je rekao da on ništa ne zna o tome i da ne poznaje nijednu lezbejku. Objasnila sam mu da ih sigurno ima oko njega, ali da je samo jedno tačno, a to je da mu nijedna, osim mene, nije to i rekla. "To je nešto sasvim novo u mom životu", rekao je, "divno je što ću nešto novo naučiti od tebe. Nadam se, ustvari, da će biti šanse da nešto naučim o tvom novom identitetu. Ko zna, možda neću moći nešto da progutam, ali ću pokušati da ti to kažem".

Ostali nisu bili sigurni u svoje granice, ali su svi prihvatili ono što sam im upravo rekla. Prihvatili su to i kao neki novi vid učenja. Tražili su od mene da im govorim o sebi, o tom svetu koji se predamnom otvara. Za mene je to bilo u isti mah i fascinantno i nemoguće. Osećala sam na neki način da će se stvari menjati kada u našim životima dođe do nekih konkretnih situacija. U tom trenutku, na tom mestu, mi smo, ipak, bili pod nekakvim staklenim zvonom. Moj coming out još uvek nije bio sasvim realan deo naših života. Pa, ipak, u tom trenutku sam osećala da smo užasno bliski, bliski. Ja sam bila svojevrsan faktor njihove re-socijalizacije, dodavanja jedne nove dimenzije svetu koji su oni poznavali.

U sebi sam osećala jedno veliko otapanje. Jedan jak grč počeo je da popušta. Imala sam tremu u odnosu na ono što dolazi.

Moje dve najbolje prijateljice su bile uz mene. Bez njih ne bih mogla, to je ono što me je osnaživalo.

Posle toga sam nekako osećala da stojim s obe noge na zemlji. Znala sam i da neću ostati bez daha na ulici zbog toga što sam lezbejka, zbog toga što bi neko to mogao da vidi u meni, na meni.

Praveći coming out, mogla bih za sebe da kažem da sam na izvestan način bila sebična, jer sam nametnula ljudima oko sebe svoj cilj i svoja sredstva. S druge strane, moram takođe da kažem da me je to razotkrivanje jako mučilo i bilo je od egzistencijalne važnosti za moj život, ali i da ja zbog toga ne žalim. Ako bih morala da ulazim u čitav sistem laži u vezi sa time sa kim idem, gde idem, sa kim živim, zašto radim to što radim, zašto čitam to što čitam... to mi je izgledalo veoma licemerno.

Pomislila sam da, ako budem sebe gubila u malim stvarima, da ću se jednostavno izgubiti u velikim i da neću moći da napravim razliku između onoga što je meni bitno u životu i šta je ono što ja želim. Ako bih svaki dan morala da menjam rod imenicama i pridevima u vezi sa time sa kime se viđam, a da u stvari, idem da se vidim sa curom do

koje mi je stalo, shvatila sam da ću se potpuno izgubiti. Ne bih znala ko sam.

Ta potreba da ne budem licemerna prema drugima bi se prenela i na odnos prema sebi.

Smatrala sam to odgovornim odnosom prema sebi. Nisam želela da živim život u kome je podeljena realnost. Moj život je ionako brz, ako bih imala i to kao njegov jedan deo, bilo bi mi veoma loše.

Želela sam da pred sobom ostanem ja. Taj coming out je, mislim, najbolji koji sam u tom trenutku mogla da napravim. U tom trenutku ja sam bila ja. I kada sam to rekla svojoj majci i delu svoje rodbine, ja sam isto tako mnogo i izgubila. Sada znam koji su razlozi i ne žalim zbog toga. Ne žalim ni zbog luksuza koji sam izgubila. Danas bi u tom luksuzu živela neka druga Jelena, koja bi se pretvarala kako je divna heteroseksualna osoba koja uživa u svom lažnom životu sa svojom porodicom.

Ono što je za mene u ovom trenutku bitno, jeste da mogu da im kažem da sam lezbejka. Oni možda neće uvek želeti da čuju, ali je meni važnije da im ja mogu reći.

Teško mi je da se oduprem činjenici da mi je mozak "izfriziran" društvenom naukom, pa ću reći nešto u tom stilu - onoga čega nema u jeziku, nema ni u društvu i obratno. Pa je tako, između ostalog, coming out neophodan (onda kada sve sazri iznutra)

i da će uvek postojati ljudi kojima se može reći ta istina o sebi. To ne znači da mislim da svako treba da napravi coming out po svaku cenu. Mi smo društvene akterke i ako ne uzmemo učešća u imenovanju svoga identiteta, nas onda - neće ni biti.

Jelena Čelebić, 1978., Beograd

Otići ili ćutati

Moj coming out je bio nametnut.

Imala sam 17 godina i u to vreme sam počela mnogo da izlazim. Počela sam da slušam novu vrstu muzike, za koju je moja mama mislila da je sektaška. Učlanila sam se i u skaute, za šta je ona mislila takođe, da je sekta. Videlo se koliko moja mama ne uvažava ljude koji su različiti, ona na devojke gleda tako da one treba da budu devojke-cice, ona voli da ide u kafanice... Ja sam bila skroz drugačija od nje. U tim godinama sam se jako menjala.

Bila je 1999. godina, bilo je bombardovanje i ja sam se malo opustila - manje sam obraćala pažnju na školu, više sam izlazila... Nekako u to vreme, ona je iznajmila privatnog detektiva koji me je pratio četiri nedelje i saznao sve što sam ja u to vreme radila.

Jednoga dana me je nazvao moj najbolji drug i rekao mi: "Tvoja mama upravo sedi ovde kod moje mame. Priča sa njom i zna - sve. Zna da ti voliš devojke." Ispričala je tada pred njima, kada joj je detektiv sve ispričao o meni, da je ona samo - pala u nesvest.

Ja sam došla kući i počela da pakujem stvari. Znala sam da će nastati pakao. Otišla sam.

Posle nekoliko dana sam se vratila kući samo da bih popričala sa svojom mamom. To je bio jedan od gorih dana u mom životu. Bilo je i tuče. Tukli su me i otac i majka. Tukli su me zbog svega - mislili su da sam upala u neku sektu, govorili su da "to nisam ja" i ponavljali: "Na koga si ti takva, niko nije bio u familiji takav..." Hteli su da me vode i kod psihijatra, bilo je svačega.

Doživela sam veliki stres tada. Do tog dana me otac nikada nije udario, a mama je imala svoje trenutke. Sada me je i otac tukao i to mi je bilo previše. Posle toga, tri dana nisam ustala iz kreveta. Nisu me odveli kod psihijatra (ni tada, a ni posle toga). Moja mama njima ne veruje, a ni ja sama nisam želela da idem.

Posle izvesnog vremena, meni je opala sva kosa. Nisam imala kosu šest meseci. Tih pola godine nisam izašla iz kuće. Bilo mi je zabranjeno da izlazim. Dozvoljeno mi je bilo samo ako me pozove neko muško. U jednom trenutku sam mami rekla da to što se dogodilo sa devojkom bilo samo jednom, da se to više neće ponoviti i da je sve bilo zezanje. Počela sam da izlazim i sa jednim dečkom, ali je to sve samo bila forma.

Svojoj majci do sada nikada nisam u lice rekla da sam lezbejka, ali ona to zna. Tu se čitava priča završava.

Trenutno sam u kontaktu sa svojom majkom, ona ponekad pita za moju devojkicu. Nisam se više vratila kući, to bi bilo nemoguće.

Ja bih sada mogla da kažem da sam uvek za to da se kaže da si lezbejka. Ja sam za to da se lepo popriča, ali... sa mojom mamom to nije bilo moguće. Isto bih dodala da sve zavisi od situacije, od okolnosti. Ako su te okolnosti iste kao moje, da sam morala da odem od kuće, onda moram da kažem, da je bolje da se prećuti.

Zmajče, 1981., Novi Sad

Prvo priznati sebi

Mislim da nema više različitih coming out-a, već bih rekla da je to sve jedan te isti. Koji su to različiti, prvi je onaj unutrašnji kojim se samoj sebi kaže da si lezbejka, da se shvati da sam to, to. Posle toga postoji spoljni coming out, kada se kaže najbližim osobama, pa onda se taj krug širi na neke manje bliske osobe. Postoji i dramatični coming out kada se ta činjenica obelodani osobama od "autoriteta", roditeljima, profesorima, poslodavcima, šefovima. Postoji onda i najširi coming out, kada se o toj činjenici obavesti šira javnost, veliki broj ljudi, nepoznatih osoba, koja čini taj javni coming out.

Rekla bih da svi oni potiču iz onog unutrašnjeg, koji predstavlja - samospoznaju.

Kod mene je taj proces tekao sporo, možda nedozvoljivo sporo. Dugo vremena sam se samozavaravala da mi je poteban drugi partner, mlađi muškarac, ženstveni muškarac. Nikako nisam shvatala da ja ne želim ni mladog, nemuževnog nerazvijenog dečaka ni "ženstvenog" muškarca, već ženu.

I kao devojčica, a i u pubertetu sanjala sam erotske snove sa partnerkama ženama. To su bile moje školske drugarice, profesorke, glumice, neke

žene koje sam poznavala i uvek su to bile - žene. Sanjala sam "herojske" snove, kako ih spasavam iz opasnosti kao vitez na konju i sa oružjem. Kako tada nisam shvatala šta ti snovi znače, ne razumem ni danas. Naravno da nisam znala ni jednu lezbejku u to vreme, ali sam znala šta je lezbejstvo i nisam povezivala svoja osećanja prema ženama sa tim pojmom. Nešto mi je nedostajalo da shvatim da sam ja - ta.

Oko tridesete sam počela učestalo da menjam muške partnere, jer me ni jedan nije mnogo privlačio, niti uzbuđivao. Seks sa muškarcima mi nije bio odbojan, već dosadan, ne mnogo uzbudljiv i nekako lišen emotivnog i erotskog naboja. Zavaravala sam se time da nisam srela "pravog". Inače, bila sam u vezi sa oženjenim muškarcem i drago mi je zbog toga, jer sam od njega mnogo naučila. Imala sam intelektualni i socijalni stimulans iz odnosa sa njim, ali je sve išlo nekako manjkavo. Shvatile sam da se iz takvog odnosa ljudi ne venčavaju i ne prave decu. Bilo je prazno i bez perspektive za budućnost. Naravno, sve vreme sam posmatrala žene, sanjala erotske snove sa njima u ulogama partnerki, i onda sam počela i da konkretizujem te maštovite i sanjajuće scene. Jedna žena me je jako privukla i to je bila moja koleginica sa posla. Nekako u to vreme sam shvatile da je jako

želim. Počela sam da se pitam da li sam ja ipak lezbejka. Postalo mi je jasno da sa trideset i nešto godina moram konačno da imam odgovor na to pitanje, da moram sama sa sobom da raščistim ko sam ja to, i da nema više vremena za bilo kakvo samozavaravanje. Prišla sam svojoj kolegini. Ona mi je rekla da je primetila moje sklonosti, da za nju to nije ništa novo i da je osim mnogo muškaraca u svom životu, imala i sporadično iskustvo sa nekim ženama. Rekla mi je i da je to svaki put bio promašaj, isprazni događaj koji nikoga nije usrećio. Odbila me je i istovremeno savetovala da žene nisu jedna za drugu. Pomislila sam da ona jednostavno nije lezbejka, ali da ja možda ipak jesam, i da je to stvar koju moram da ispitam, odnosno saznam ako ne sa njom, onda sa drugim ženama. Pronašla sam žene i moj lezbejski život je počeo. Prvi put u životu sam bila zaljubljena i osetila snagu čitavog emotivnog doživljaja. Prvi put sam doživela orgazam i upoznala erotsku stranu lezbejstva koja je za mene odjednom bila mnogo jača od bilo čega što sam ranije doživela sa bilo kojim muškarcem.

Kada sam shvatila da sam lezbejka i kada sam to kroz veze sa ženama i potvrdila, nisam imala mnogo problema da to saopštim i svojoj okolini. Danas vodim računa da moji poslodavci uvek znaju da sam lezbejka, da ne bih bila u situaciji da me neko

ucenjuje. Moja okolina to dobro prihvata, ali to je i možda zbog toga što sam birala okolinu, a i ona je birala mene, pa se u tom obostranom prihvatanju, moje lezbejstvo ne pojavljuje kao neki problem na bilo kojoj strani.

Ipak, danas ostaje pitanje zašto nisam ranije sebi samoj sebi priznala da sam lezbejka, odnosno kako i zašto to nisam bila u stanju ranije da definišem. Okolina sigurno nije podržavajuća, ali meni recimo podrška nije bila potrebna da se opredelim za svoju profesiju, niti donesem neke druge važne odluke u životu. Moja partnerka je od detinjstva znala da je lezbejka i da ne treba ništa ni da pokušava sa muškarcima. Ja se uvek začudim kada mi ona to govori o sebi, jer ja tako mlada nisam znala, niti sam umela da to tako forumilišem. Ona jeste, i bila je veoma sigurna u tom pogledu. Danas mi je prosto neverovatno kako mi je dugo trebalo da pojam lezbejka, a koji mi je bio poznat, nekako povežem sa samom sobom uprkos postojanju svih mogućih dokaza da je to tako.

To me sada podseća na moje novo nezaznavanje same sebe, kada se nalazim u predklimakteričnom periodu. Naravno da znam šta je klimakterijum i kakvi su znaci i pojave u telu vezane za taj proces hormonalne promene, ali mi je opet dugo trebalo da shvatim da to nije nešto što se

dešava nekim drugim ženama, nego baš meni, čak i pre nego što sam izgubila menstruaciju. Takođe je trajalo dugo, baš kao i sa samopriznavanjem da sam lezbejka. Izgleda mi da sam samu sebe sprečavala da priznam neke proste i jednostavne činjenice o sebi.

Poručila bih drugim ženama da ne čekaju toliko dugo kao ja. Ne bih rekla da je to bilo gubljenje vremena, jer me je sam proces ubedio da sam bila sasvim u pravu. Bilo mi je neuporedivo lakše i brže da prevaziđem sve eventualne dileme oko tog aspekta svoga identiteta, možda baš zato što je taj proces bio dug i temeljan. Znam da oko mene sigurno ima mnogo žena koje možda insistiraju na heteroseksualnosti, jer nemaju smelosti ili mogućnosti da priznaju da su lezbejke. Kada se poredim sa nekim od tih žena, onda mogu da kažem da sam ja srećna da sam došla do toga saznanja, da sam našla sebe i da sam uspela da organizujem svoj život koji ni na koji način nije izgubio na kvalitetu zbog činjenice da sam lezbejka.

Život lezbejki je sigurno komplikovaniji i nesigurniji od života heteroseksualnih žena, lezbejke su sigurno diskriminisana manjina, ali ja, ipak, mislim da je jedina ravnoteža da budemo ono što jesmo, a ostalo je logistika i organizacija.

Zorica, 1954., Beograd

Razbiti tiraniju ćutnje

Na coming out ne gledam kao na neko sasvim posebno i značajno iskustvo. Moje polazište je uvek bilo da to što sam ja - jesam ja, bilo da imam vezu sa dečkom ili, sada već deset godina, sa ženama. Ja sam, u stvari, sebi bliskim ljudima to saopštavala u smislu šta mi se na emotivnom polju dešava. Neki ljudi su informaciju o vezama sa ženama prihvatili od samog starta, neki su saopštavali da prihvataju, ali su se zapravo čudili. Svakog čuda, tri dana dosta, obično bi se tako završavalo. Bilo je i onih koji su pokazivali razumevanje, a, u stvari, je bilo nerazumevanje. Niko nije bio agresivan prema meni. Neki su želeli više da znaju. Nije mi se desilo da me neko uopšte ne prihvata kao lezbejku.

Kada bih imala novu partnerku, ja sam se osećala tako da želim da je bliski ljudi upoznaju i da sa njima podelim to svoje lepo osećanje. I kada je bilo nerazumevanja, ono je obično dolazilo sa moje strane, a ne sa njihove! Ja sam bila ta koja je bila u čudu što oni ne razumeju, a ne oni! Imala sam običaj da tačku na to stavljam tako što bi moj komentar na sve to bio u konačnom obliku. To je uvek nešto lepo i nema mesta za negativne emocije, kao što ne postoji ni ne-prihvatanje.

Meni bliski su se radovali što je meni lepo. Nije zapravo akcenat na tome što sam ja sa devojkom, nego što mi se događa nešto lepo u životu. "Super je što lepo izgledaš i što si zadovoljna", govorili bi mi.

Mislim da svaka veza traži priznanje u svojoj okolini. Niko od nas ne može da funkcioniše samostalno. Mene to vodi, kada saopštavam drugima svoje veze sa ženama. Na kraju krajeva, smatram da je partnerski odnos prazan ako o njemu ne može da se priča sa drugima. Tu nije reč samo o potrebi pojedinke, već je to potreba i partnerskog odnosa. Ako priznanja nema, mislim da je to veoma opasno po mentalno zdravlje. One koje ne mogu da podele svoja osećanja sa sebi bliskima ili ono što im se emotivno događa, imaju veoma nesrećan život.

Događalo mi se da imam ograničenja da kažem, a dolazila su od strane one sa kojom sam, a koja ne može da to izgovori i to mi je bilo frustrirajuće.

Važno mi je da se razbije ta tiranija ćutnje. Situacija "vidim, a ne vidim". Zaobilaženje pravog imenovanja. Neka lažna korektnost. Meni je važno da imenujem, iznova i iznova, dok se to ne promeni. Ne mogu to da prihvatim, jer je to neka vrsta licemerja. Kada uspem da to probijem veoma sam srećna u tim svojim malim poredama. I zadovoljna.

Ako sam lezbejka, to nije za mene stvar preispitivanja, a ponajmanje propitivanja. To je za mene egzaktnost.

Sećam se, dok sam bila mnogo mlađa, a nisam još imala veze sa ženama, da sam zastupala stav da je ljubav uvek nešto lepo i da nije važno ko je - sa kim.

Tako je i danas.

Maja Savić, 1972., Beograd

Saopšti istinu o sebi

Moj prvi coming out su "odradili" umesto mene moji najbolji drug i drugarica. Posle nekog vremena i razumevanja šta se sa mnom dešava, tada u periodu adolescencije, započeli su razgovor sa mnom i saopštili mi ono što sam i sama znala, samo nisam nikada izgovorila glasno. Zanimljivi razgovori na tu temu su se nastavljali i mnogo puta kasnije i ne uvek na moju inicijativu. Rekla bih da su bili mešavina tinejdžerske radoznalosti i podrške. Za mene je to bilo veoma osnažujuće iskustvo. Nakon tog perioda postalo mi je mnogo lakše da postepeno započinem razgovore na tu temu sa drugim bliskim osobama. Bila sam sasvim sigurna da niko to neće "obavljati" umesto mene.

Imala sam oko 17 godina. Nekako u isto vreme se odvijao razvod mojih roditelja.

Sa istim prijateljima sam posle srednje škole otišla na Maltu, u potrazi za sezonskim poslom. Tamo su se naši razgovori, ali i moja prva "konkretnija" iskustva sa ženama - simultano odvijali.

Kada sam se vratila u zemlju, mama me je jednom prilikom posadila na stolicu i započela bolan i ozbiljan razgovor o tome zašto su se oni razveli. Tada sam uočila zgodnu priliku da podelim sa njom

svoju priču, koja je sadržala i deo da sam već bila sa ženama. Kada sam joj rekla, njena prva reakcija je bila, a imajući u vidu da je moj brat od tetke, dakle sin njene rođene sestre, gej (na neki način - crna ovca porodice), da je on uticao na mene u tom smislu, s obzirom na to da smo se dosta družili. To je bilo omalovažavajuće, nešto što sam okarakterisala kao negativnu reakciju, jer sam osećala da imam pravo na lično samodefinisanje, a ne da je tako važna stvar o meni samoj nastala tako što mi je to neko drugi "usadio" u glavu.

Usledilo je mamino outovanje mene tati. Ona je svoje nesnalaženje prebacila na njega sa objašnjenjem da sam postala lezbejka, jer sam se shodno situaciji u porodici "razočarala u muškarce". Moj tata je u to isprva poverovao i popričao je sa mnom. Njih dvoje su rešili da me pošalju kod psihijatra. Otišla sam. On mi je postavljao čudna pitanja u smislu da li oduvek imam kratku kosu i nosim pantalone. Bilo je neverovatno glupo. Epilog tog razgovora je bio da volim koga hoću, ali da pokušam da sebi ne zatvaram jednu stranu. To me se nije mnogo doticalo tada, jer sam ja otišla na taj razgovor da bih izbrisala tatin osećaj krivice u pogledu mog izbora da volim devojke.

Rekla sam mu da to nema veze sa njim, da sam ja ličnost za sebe i da je razgovor sa psihijatrom to potvrdio.

Moja osećanja su bila pomešana, osećala sam zbunjenost i imala sam potrebu da se što pre isko-beljam iz čitave te porodične zbrke. Posle izvesnog vremena, ja sam uspevala da razgovaram sa mamom o sebi, ali ona nije mogla da prihvati. Bilo je razgovora koji su trajali i po 3-4 sata. "Ja tebe volim, ali to ne mogu da prihvatim", obično je tada govorila. "Pa ne možeš ti mene da voliš, a da ne voliš jednu moju ruku, pa da je ja onda isečem", odgovarala bih ja. Nismo se mnogo pomerale u tom razgovoru, i ja sam počela da razmišljam da, ako ona to ne može, da ja treba nešto da učinim za sebe, odnosno da treba da odem od nje. Jednom prilikom je moj stariji brat, koji je znao sve, ušao u sobu u kojoj smo satima sedele i pričale (nije bilo moguće ne čuti nas u drugom delu stana) i obratio se našoj mami rečima: "Je li ti jasno da ti je ovo poslednja prilika da zadržiš svoju ćerku?"

Situacija se potom stabilizovala. Ja sam na neki način od samog početka imala podršku svog brata, koji je na moj coming out reagovao rekavši da je to super!

Mojoj majci je to i dalje tabu tema, iako je dolazila kod mene i devojaka sa kojima sam živela, ponekad sama, ponekad zajedno sa porodicom. Kada razgovaramo, ja često govorim o sebi i svom životu, a ona pritom skreće temu, kada se pomene

reč "lezbejka". čini mi se da jedino što je prihvatila je činjenica da ako bude u potpunosti negirala moj identitet da će me zasigurno i izgubiti. čini mi se da ono čime se moja mama rukovodi nisu njena lična osećanja, već "šta će drugi ljudi da kažu". Ja sam postepeno izgubila interesovanje da joj pomognem da prihvati, iako je ona to na neki njoj svojstven način to već - uradila.

Tata je bio drugačiji. Možda je u startu činjenica da sam nakon razvoda živela sa mamom i da bi njegovo neprihvatanje mene značilo gubitak ćerke, uticalo da se lakše pomiri sa stvarnošću koja mu zasigurno nije bila prijatna. Naši razgovori su se odvijali postepeno. U jednom trenutku, devojka sa kojom sam bila u vezi je postala deo porodice. On je dolazio kod nas, i često nas pozivao da zajedno ručamo. Sada je u toku novi proces prihvatanja mog "razvoda" i navikavanje na činjenicu da volim neku drugu. Mi imamo poseban i blizak odnos i mislim da on mene doživljava kao svoju "pravu naslednicu". U studentskim danima se bavio politikom i bio disident u Titovo vreme, te je njemu to važno s obzirom na društvene aktivnosti koje su meni bitne i u kojima učestvujem. Uvek je bio tolerantniji od mame. Mislim da je njemu mnogo manje bitno "šta će drugi da misle". Sve njegove partnerke do danas, znale su da sam ja lezbejka. često smo svi zajedno

išli na ručak, kao neka druga porodica, a njegova sadašnja partnerka me tretira kao sopstveno dete. To mi je super.

Dok nisam napravila svoj coming out, osećala sam se kao da mi nešto "stoji nad glavom". Nisam imala osećaj stida, ali mi nešto nije bilo dovršeno. Meni kao detetu niko nije rekao da postoji neko ko je lezbejka, ali sam ja unutar sebe, za sebe samu to - znala. Kada sam sazrela, želela sam da tu istinu o sebi saopštim drugima. Bilo mi glupo da moji roditelji, pre svega, nešto tako važno o meni, saznaju od - nekog drugog.

Trenutno razmišljam da kažem svojoj drugoj tetki i bratu i planiram da za to pozovem mamu, tatu i brata da mi budu podrška. Moj identitet je u potpunosti sada deo mog života - već godinama živim sa svojim partnerkama, pre tri godine sam kupila stan sa svojom bivšom devojkom, kada je bio Gay Pride 2001. u Beogradu, ja nisam imala poteškoća da dam intervju za B92... itd.

Moja poruka je: velika je verovatnoća da ljudi u vašoj okolini prepoznaju da vam se nešto dešava. Razgovor o svom identitetu treba započeti sa onim ljudima koji su vam bliski i do kojih vam je stalo. Kada poznajete nekoga, već unapred znate njihove stavove i možete predvideti njihove reakcije. Ako se ispostavi da vas ti ljudi ne podržavaju, mislim da je

i to u neku ruku dobro, jer vam postaje jasno na koga možete, odnosno ne možete da se oslonite. To je veoma važno.

Ako procenite da niste u stanju da to ispričate roditeljima, braći, sestrama, dobro je računati na podršku prijatelja i prijateljica koji vas podržavaju u toj situaciji. Za one koje žive u strahu i boje se da će verovatno svi negativno da reagovati, ja bih opet rekla da je bolje reći i biti načisto sa sobom. Sigurna sam da je bolje rizikovati i reći, i prihvatiti odgovornost za posledice, nego živeti u stalnom strahu, pretvaranju i lažima.

Ponekad, u početku, važno je spremi se za te razgovore, promisliti sve moguće scenarije i reakcije, makar vežbale pred ogledalom ili sa prijateljima. Ponekad će se to odvijati spontano. Autovanje je proces kroz koji ćemo prolaziti uvek iznova. Kada jednom naučimo kako da se nosimo sa tim, sve postaje lakše.

Majda Pljuc, 1979., Beograd

Slobodnija u svojoj glavi

Moj najvažniji coming out je onaj kada sam rekla svojoj mami. Ja sam dugo bila, pre toga, u situaciji da sam želela da joj kažem, ali ona to nije htela da čuje. Malo-pomalo, malo-pomalo, kada mi dođe drugarica ili društvo, ona se ponašala tako da me bocka i kao da kaže: "Znam, ali neću da mi kažeš." To je stalno visilo u vazduhu. Kao da moje mišljenje nije bilo uvažavano nizašta. I kad mi se činilo da sam spremna da joj kažem, ona bi nekako skretala temu.

Imala sam potrebu za coming out-om zato što mi je majka, a i zato što ona, u stvari, zna da sam ja lezbejka. Bila sam veoma zaljubljena. I to je još jedan razlog više zbog koga sam želela da to zna o meni.

To njeno ponašanje me je veoma opterećivalo i nerviralo. Jednom prilikom smo razgovarale povodom drugih stvari, a ona mi je povremeno nabacivala:

"Ja sam ti mama, ja te poznajem..."

"Dosta mi te je, i tog tvog ja znam, ja znam! šta znaš?", odgovorila sam joj.

"Ne treba ništa da mi kažeš, sve ja znam", a ja sam na to:

"E, pa kad sve znaš, sad ćeš i da čuješ!"

Bilo mi je svega dosta, jer je to trajalo 4-5 godina. Bilo mi je dosta svega, jer je od svake moje drugarice pravila moju potencijalnu devojkicu (iako to nije izgovarala).

"Ja sam lezbejka, imam devojkicu, hoćeš da čuješ i ko je to?", odgovorila sam joj. Onda sam joj kazala da je Marija moja devojkica. Ona je zastala i rekla:

"Znala sam ja sve to, znala sam ja to odmalena. Nije uopšte trebalo da mi kažeš, kad ja to znam."

Bilo je OK, ali nismo više pričale toga dana.

Sutradan je došla s posla, skuvala je kafu i pozvala me da pričamo.

"Pa ja s tobom pokušavam da pričam već godinama, ali ti nisi htela da me slušaš!", rekla sam joj. Tada smo pričale. Nije joj bilo pravo. "Vrati se kako je bilo", rekla mi je.

"Ne mogu da se vratim na nešto što nikada nije ni bilo."

Posle toga smo nastavile da pričamo. Moja devojkica je počela da dolazi kod nas kući. One su se upoznale i sada pričaju.

Moj brat je znao pre moje mame. Imala sam njegovu potpunu podršku. I on je znao za mene zato što je i sam gay. Mama za njega ne zna.

Ona me često pita kad vidi da sam neraspložena, da li je sve sa mnom i Marijom u redu, da li smo se posvađale i tako. Nekoliko puta

smo se Marija i ja posvađale, pa je ona nazove telefonom da pita kako je ona i moli nas da se pomirimo.

Ovaj coming out mi je bio veoma bitan. Dok se nije dogodio, stalno sam osećala tako da želim da joj kažem. želela sam da i meni bude lakše. Bilo mi je već veoma teško da pričam telefonom, a da svojoj devojci ne mogu da kažem da je volim, itd.

Nisam imala strah.

Bilo mi je stalo da zbog svog dobrog osećaja i psihičkog stanja napravim taj coming out. To je imalo veze sa mojim emocijama, a ne sa uslovima života, jer mi tada već nismo živele zajedno.

Sada je još bolje. Osećam se kao da je bilo bolje da sam joj rekla pre deset godina!

Ja mislim da nijedna od nas ne može da bude srećna, dok god ne kaže svojim roditeljima. Važno je izabrati i trenutak. Kad to uradiš, slobodnija si u glavi.

Maja Prokić Zmaj, 1980., Novi Sad

Šta ti srce kaže

Volela bih da ispričam dve priče koje su mi značajne i drage.

Posle jednog zaljublivanja, koje se desi jednom u životu, odlučila sam da se out-ujem svojoj kolegini na poslu. Često smo razgovarale o raznim temama na poslu. Njen stav je bio "ne interesuje me ko sa kim spava" i ja sam imala utisak da ona zna da sam lezbejka, ali kao da je imala očekivanja da ja to prvo treba da kažem. Dugo sam to držala u sebi. Naposletku, posle jedne noći provedene u Beogradu i svoje nesrećne zaljubljenosti, kada sam već gubila nadu da će se išta dogoditi sa jednom devojkom, ja sam počela, polako, da govorim o tome svojoj kolegini. Isprva, moja priča nije baš bila sasvim otvorena, pričala sam joj kako mene zove dečko koji ima devojkicu i slično... Ona me je slušala i počela da pita o tome ko je taj dečko, jel ta njegojeva devojkica bolja od mene... Na kraju sam joj izgovorila: "Nije on, nego ona!"

"Pa znala sam, samo sam čekala da mi ti to kažeš!", uzviknula je. Nastavile smo da pričamo o tome detaljnije. Sve je bilo u pozitivnom tonu. Ona je veoma opuštena osoba i u njenom prisustvu mi je bilo posle toga, mnogo, mnogo lakše. Udata je, ima decu i veoma je otvorenih shvatanja.

Nastavila je da me podržava: "Samo nastavi tako. Probaj opet!"

Danas se često se našalimo međusobno.

Nedavno sam imala još jedan coming out koji mi, takođe, posebno drag. Upoznala sam jednu devojkicu i odmah su mi proradili leptirići u stomaku. Za nju sam imala neki poseban osećaj. Umela sam noću da se budim u vreme kada se ona nije osećala dobro. Imala je u to vreme zdravstvenih problema i ja sam je i sanjala i budila se i osećala sve ono što se njoj dešavalo... često smo se čule telefonom, a ponekad smo se i vidale u gradu. Delile smo između sebe dnevne događaje, ali i neke iz života. Ponekada je plakala i ja sam je često zvala telefonom ili slala sms poruke. Želela sam da joj ispričam o sebi, ali sam odgađala taj trenutak dok se ne vidimo, to mi je izgledalo nekako - ličnije. Drugačiji je to osećaj, nego preko telefona.

Jednom prilikom smo imale telefonski razgovor, trajao je dugo i ona je samnom podelila osećaj u kome prepoznaje moju pažnju i kako ja činim puno toga za nju. Bila je gruba prema meni, a ja sam opet bila - tvrdoglava. Znala sam da to nije tako, ali sam želela i da razrešimo pomalo napetu situaciju među nama. Nisam želela da imam konflikt sa njom. Bilo mi je stalo da joj objasnim zbog čega joj ja poklanjam svoju pažnju. Rekla sam joj preko telefona, jer

sam znala da se nećemo videti izvesno vreme. Posle pedesetominutnog razgovora rekla sam joj: "Znaš, ja sam lezbejka.", "Pa, dobro! Super što si mi rekla, ali ja sam to znala! To je normalno!", kazala je ona. Nastavile smo da razgovaramo u dobrom raspoloženju. I danas je tako kada se sretnemo.

Mojoj majci ne bih rekla, jer me ne bi shvatila. Znam to, jer je dobro poznajem. Bolesna je i ne bih volela da je uznemiravam. Bratu bih volela da kažem i njegovoj porodici, ali mi se čini da još nije došao pravi trenutak za to.

Za sada mi je veoma važna podrška prijatelja.

Mislim da je za coming out važno da se kaže kada se oseti vreme za to. Po meni, važno je proceniti i kome će se reći. Srce ti to jednostavno kaže.

Modesti, 1972, Zrenjanin

Ti to ne biraš, ti to jesi

Homoseksualnost postoji od kada postoji život na zemlji i prisutna je u svakoj civilizaciji, to uvek treba da imamo na umu. Dokazi postoje kroz istoriju, kao i mnoga književna dela (primer je Sapfo), pa čak i filmska ostvarenja. Problem je nastao od kada su crkva i država, na čelu sa patrijarhatom, propisali neke svoje norme i osudili osobe sklone istom polu. To se ne bira! Jednostavno se s time rađa i razvija se u svesti vremenom. Nema pravila. Kod nekog pre, kod nekog kasnije, ali to je u prirodi.

Ja bih mogla reći, da sam se svesno doživela kao lezbejka možda sa nekih 18 godina. Tada se ta spoznaja skroz razvila kod mene. Verovatno, kroz pubertet i razvijanje seksualnosti. Ipak, sećam se i nekih detalja iz ranog detinjstva, npr., da sam kroz scene na filmu uvek zavidela muškarcu ili da sam u školi kroz neke igre, ocenjivala izgled devojčica, dok su druge devojčice ocenjivale dečake... Te slike ostaju negde u fiokama mozga i obično ih se kasnije setimo. Tada nisam razmišljala o tome, niti sam bila svesna, jer nisam znala izraz za to. Kada sam čula prvi put za reč - homoseksualnost, prezentirali su mi - roditelji kod kuće, ali i u školi - da to ne sme da se izgovara glasno, jer je sramotno, devijantno,

da je to bolest i naravno - neizostavni osećaj krivice. Dakle, to je bio moj prvi susret sa značenjem te reči. Dakle, ja sam bolesna? - to je bila moja prva konstatacija, ali čudo je što je moj mozak odreagovao osmehom na to (kao da me je bilo briga), a ne strahom, suzama, odbranom... Valjda to ima veze sa tim što sam se oduvek opirala "zakonu" većine koja propisuje svoja pravila, šablone, norme koji se kose sa mojim stavom, načinom, životnom ideologijom i svime što sam Ja. Osećaj krivice, čak i na samom početku kod mene bio je nula, jedina razlika je što sam tada osećala neki blagi šok na početku, samo sam ćutala, ali NIKAD nisam negirala.

Boli me što nas tako uče, što nam ne daju izbora, zbog mnogih mladih devojaka koje se tek spoznaju. Vređa me što nas stavljaju u isti koš sa pedofilima, nasilnicima... Mi nismo na istoj listi, jer dve odrasle osobe same odlučuju i dobrovoljno stupaju u vezu. Ali, dete nema pravo glasa, žena koja trpi batine od muža (što je čest slučaj u hetero vezama). Ljubav nikako ne može biti bolesna! Bolesno je osuđivati je. Nikada mi to neće biti jasno... U globalu, ni pol nije bitan. Neko/a je rođen/a kao levoruk/a, neko/a kao desnoruk/a, neko je crn, a neko beo. Neko je hetero, neko homo. Po mom mišljenju, kada bi svi bili hetero, planeta bi pukla ili kada bi svi bilo homo, ne bi nas bilo. Dakle, to je ravnoteža.

Ja sam ponosna na svoje opredeljenje. Nikada me nije bilo sramota, čak ni u prvim fazama spoznavanja, dok sam samo ćutala, ali nikada nisam to negirala. Kada bih se ponovo rodila, opet bih bila isto to - lezbejka! Ali postoji nešto što mi nije jasno. Hetero društvo je iskrnavilo taj izraz i sada i same lezbejke (ne sve, ali dosta njih), beže od tog izraza. Ne umeju da ga prihvate, prigrle. Meni je to kao kada kažeš: "Ja sam umetnica", ili "Ja sam anarhistkinja" ili "Ja sam dizajner". Za mene to nije etiketa, to je prosto naziv za ono što sam Ja. žena koja voli žene iliti - lezbejka. Normalna stvar!

Svi dobro znamo, ali možda treba da se prisetimo da je antička Grčka priznavala homoseksualce. Ne vidim zašto jedna Srbija u 21. veku ima problem sa tim? Mada, ne treba oni da me priznaju! Ja sam Ja i znam šta je najbolje i najispravnije za mene. Ne može mi to sistem i društvo određivati, jer odbijam da živim na marginama tuđe svesti. Nisam njihov rob ili robot, jer i meni štošta smeta u njihovim zakonima. Ali, uvek je vladao "zakon" većine. Ja to vidim kao problem. Svi bi trebalo da budemo po šablonima, kalupima. Da to nije možda, strah od različitosti???

Coming out je za mene - proces. Mnoga poznata imena su uradila coming out i za mnoge se pretpostavljalo da su voleli isti pol. Jedna rečenica, koja

mi je od negde ostala je: "Fašizam ima više lica, ali uvek iste žrtve", među kojima su i homoseksualci. Hoćemo li ih se ceo život plašiti?! Strahom pokazujemo da imaju prava da nam to rade. Mene ne dotiče šta oni misle, obični ljudi, dok me ne diraju. Moje iskustvo je da sam dobijala udarce. I to jeste diskriminacija i fašizam u najgorem obliku. Ali svaki udarac mi je na neki način dao još veću snagu, da nastavim dalje, iako za mnoge to deluje čudno. Ne kažem da volim batine i da idem sa nalepnicom na čelu: "Ja sam lezbejka!" Samo imam ponos, hrabrost i borbu u sebi za svoju slobodu i svoje pravo. Nisu mi dali izbora! Sama sam ga pronašla, kako za opredeljenje, tako i za sve drugo. Svi smo naučeni po šablonima i pravilima većine, date su nam i rodne uloge. Ja se rodno ne deklarišem, mislim da je to glupo i nametnuto, ali sam polno žena, i to koja voli druge žene.

Divim se autovanim ženama, posebno onima koje su javno istupile i koje nemaju frku sa tim i osećaju se normalno. Mi prvenstveno treba da prihvatimo sebe!!! Malo ih znam ovako lično u svom privatnom okruženju. Obično većina ima makar neku frku (društvo, roditelji, posao... pa čak i od samih sebe).

Ja sam se autovala mnogo pre nego što sam saznala za organizacije koje štite prava, pišu knjige,

brošure, prave filmove, ili za poznate ličnosti... Imala sam tada oko 18 godina. Istupila sam bez ičije podrške i naravno, kao što to često biva, doživela okretanje leđa od kvazi "prijatelja". Mene su u tom trenutku svi napustili, što se dešavalo i mnogo puta kasnije... Takvi ljudi mi i ne trebaju. Nameštali su mi batine. Nemam ništa od njih ako me ne prihvataju onakvom kakva jesam. Onaj ko me prihvata, mora to u potpunosti da uradi. Ja u stvari, nikada nisam pokušavala da budem uklopljeni deo nečega čemu ne pripadam.

Emocije mog prvog autovanja samoj sebi su bile: ponos, topla jeza, radost, sreća, pa čak i jedna mala suzica. Radosnica. Ako se prisetim, to je bilo ovako: probudila sam se jednog dana pre nekoliko godina, stavila kafu, zapalila cigaretu, pustila Paraf, moj omiljeni bend, umila se i pogledala u ogledalo. Napravila sam sebi ritual. Nasmejala sam se i izgovorila: "Ti si lezbejka! Vidiš kako je to lako reći. Dopustila si sebi da ti nabiju krivicu, upravo ti krivici. Jednom se živi! Ti to ne biraš, ti to jesi!" To je bilo otprilike tako. Potpuno presecanje u glavi.

Nešto malo kasnije tako sam uradila i sa okolinom. Prvo sam pozvala majku i oca, tetku, svoje bliske, oni za koje sam smatrala da treba da znaju. Iako mnogi tvrde da je intimni život lična stvar. Ali ja sam smatrala da bliski ljudi moraju da znaju istinu

o meni, a oni koji žele da me upoznaju neka slobodno pitaju, uvek će dobiti tačan odgovor. Pripremila sam im tada klopnu i samo sam rekla: "Ja sam lezbejka." Nisam brinula o njihovim osećanjima i da li ću ih šokirati. Mislila sam da neki od njih to i znaju.

Posebno mi je bilo važno da kažem majci, jer mi je bliska. Kad sam joj rekla, posle toga sam otišla da uradim piercing na nosu, kao nekakav simbol svoga coming out-a. Govorim o coming out-u i simbolu piercing-a, kao konačnom prihvatanju i otvaranju očiju i ušiju naspram mene i reči: lezbejka, od osobe koja je jedna od najvažnijih u mom životu. Jer, do tada iz dosta pokušaja, pa i onih prvih, reakcije su bile: bekstvo, nerazumevanje tog opredeljenja i jednostavno "znam, ali kao da ne znam".

Sutradan na poslu, negde, ako ću slušati neku koleginicu kako jadikuje oko braka i žali se na muža ili hvali, zašto bih ja ćutala ko mula? Ja ću pričati ponosno i normalno tako isto i o svojoj ženi. To je poenta, a ne etiketiranje, kako kažu mnoge lezbejke jer ne žele da priznaju da još uvek postoji i mali deo homofobije u njima samima. Zato kažu, to nije bitno za druge - to ko sam ja. Naravno da je bitno da se zna da postojimo! Ja bar tako razmišljam. Ako se same ne borimo za sebe, niko neće.

Moram da kažem da sve to do čega sam došla, uključujući organizacije, knjige... da mi je samo još više pomoglo da znam da nisam sama. To mi je sve bilo, kao neki multivitamin na moju celokupnu energiju. Utisak na mene je ostavila knjiga Adriene Rich Prisilna heteroseksualnost i lezbejska egzistencija. Mislim da bi svaka devojka-žena mog opredeljenja koja se nije outovala, trebalo da je pročita.

Mi rizikujemo svakog dana da budemo verbalno i fizički malteretirane. Ja se ne plašim. Plašila bih se više da živim "u ormanu", jer bih time lagala ne druge, već - sebe. Ne bih želela da čitav život bežim od same sebe. Tragično je, kad recimo, neke pristanu na hetero brak na silu. Poznajem takvu osobu i ona se jako muči, a čitav svoj život ima veze sa devojkama. Za mene je to tragično.

Smatram da se treba izdići iznad ljudskih mišljenja (nametnutih), pogledati sebi pravo u oči, slediti svoje osećaje i svoje srce, jer mi sami kao jedinke najbolje znamo šta nam je potrebno. Već mi je postalo muka od kukavičluka. Svi prolazimo istom stazom u autovanju. Nikome nije manje ili više teže u tom procesu. Recimo, moji roditelji će to mirnije da prihvate nego nečiji, ali ću ja zato dobiti pesnicu od nekog drugog na ulici. Tako je i bilo. Dobila sam i pesnicu i štanglu u glavu, a zubi su mi bili odvaljeni. Nekome se nikad neće ništa desiti na

ulici, ali će dobiti udarce od svojih roditelja... To je kao da smo na dnu piramide. Dozvoljavamo onima na vrhu, a koji nisu jači, da nam određuju život. To je apsurdno!

Moja poruka lezbejkama je: samoprihvatanje prvenstveno, izbacivanje nametnutog osećaja krivice, shvatanje naše različitosti, ali i njeno prezentiranje. Ljudi ne treba da nas prihvate, samo da znaju i shvate da kao što postoji mesec, tako postoji i sunce. Za sve to treba korak, po korak, ali svaki je izuzetno važan. Kada stigneš do vrha, teret spada, a takav život je vredan življenja. U podrumu u kome smo sve bile, uključujući i mene pre nekoliko godina, vlada osećaj krivice, bola i skrivanja. Mrak. Na vrhu je svetlost, ponos, bes, snaga i borba.

I citirala bih početna tri "V" od L.M. i dodala nešto svoje:

Vrednujem jedinstvenost svoje jedinke.

Verujem u svoju borbu i istrajnost.

Volim svoje lezbejsko telo.

Stasha (Ramona punk), 1978., Beograd

Veza je prekinuta

Bila sam u vezi sa devojkom već šest meseci. Upoznale smo se chat-ujući preko Interneta.

Ona i ja smo živele u dva različita grada.

Sve je bilo u redu, dok se nije umešala njena majka. Rekla je da ja nisam prava osoba za njenu ćerku. Nastavila je da mi preti da će me ubiti. Da će me zaklati. Da će uništiti i moju mamu i sestru i tatu. Moja devojka i ja smo nastavile da se čujemo, ali tako da njena majka ne zna za to. Ona je imala plan da dođe da živi kod svoga oca u Beograd, jer su joj roditelji razvedeni. Govorila mi je da je majka guši.

U jednom momentu sam otišla da je posetim. Zajedno smo provele nekoliko dana kod prijateljice njene mame, a koja je bila na strani moje devojke. Dok sam se vraćala kući, njena mama je saznala da sam ja dolazila. Počela je da mi preti. Rekla je da će doći kod mene, da je poslala neke ljude iz Beograda i da će me naći. Ona je uticajna osoba i poznaje ljude koji imaju političku moć. Pošto mi je izrekla razne pretnje preko telefona, tražila je da razgovara sa mojom majkom. Zamolila sam je da mi da samo malo vremena da objasnim svojoj majci o čemu se radi, pa neka njih dve razgovaraju. Kada smo prekinule vezu, ja sam ispričala svojoj mami.

Rekla sam joj da sam lezbejka. Rekla sam joj da mi prete i to ne samo meni, nego i svima nama u kući. Stalo mi je bilo da joj stavim do znanja da je moguće da se i njima nešto dogodi.

Ta žena se uskoro javila i porazgovarala sa mojom majkom. Mama je bez mog odobrenja rekla: "S. se više nikada neće ni čuti, niti videti sa tom devojkom." Veza je prekinuta.

Svaki kontakt sa mojom mamom se od tog trenutka izgubio. Nemamo više isti odnos koji smo imale do pre godinu dana. Ponekad mi je lakše što zna za mene, ali dok god sam pod njenim krovom i ona me izdržava, ja osećam - pritisak u sebi.

Sa tom devojkom se više nisam čula. Nadam se da je dobro. Primila sam poziv od njene prijateljice, ali su opet bile neke pretnje u igri i ja sam to sve prekinula. Zamolila sam da me više ne uznemiravaju. Prestalo je.

Sa svojom mamom sam imala do tada odličan odnos. Ona je znala skoro sve o meni. To je bilo više od odnosa majka - ćerka. Da se danas pitam, a puno sam razmišljala o tome, nikad joj ne bih rekla na ovaj način. Rekla bih joj kasnije - ali tek kad se odselim od nje. To mi je sada plan, ali moram prvo da nađem odgovarajući posao. Da platim sebi stan i hranu. Drugo mi ništa ne treba.

Sada sam sasvim sigurna da se svako lakše oseća kada se out-uje svojim, prijateljima ili ljudima u

okolini. Kao da si svoj čovek. Ali meni je bitno da se uzme u obzir i to šta možeš da izgubiš.

Ja sam izgubila priču sa mamom. Kad sam kod kuće, desi se da me uopšte ne pogleda. Desi se da ne pričamo uopšte. Samo me pozove da jedem i to je sve. često me proverava. Kada odem od kuće, neprestano me zove telefonom. Ranije to nije radila kad sam bila i po nedelju dana odsutna. Taj pritisak je konstantan. Stalno mi govori da neću imati decu...

Kada razmišljam, stalno mi dolazi u glavu to, kako sam ja ustvari, oduvek mislila kako moja mama ima širok pogled na svet. Kad mi je rekla da će me uhapsiti što sam lezbejka, da će me tući, da se ne reklamiram... bolelo me... počela sam da menjam mišljenje o njenim shvatanjima.

Sad sam tu gde sam i trudim se da se iščupam.

Podržavaju me prijatelji. Ima ih dvadesetak. Podržava me moja sadašnja devojka i moja sestra. Ona se priključila nevladinoj organizaciji onog trenutka kada je saznala da sam ja lezbejka. Ona mi je najveća podrška. Ne znam nizakoga ko je strejt, a odlučio je da se angažuje u borbi za prava drugih.

Stalna podrška mi je bila moja baba dok je bila živa. Imala sam svoj prvi odnos sa devojkom u četrnaestoj. Ona me je uhvatila i blago rekla: "Pazi samo, da ti ne vide otac i majka".

S., 1976., Zrenjanin

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Narodna biblioteka Srbije, Beograd

305-055.3-055.2

316.837-055.2

821.163.41-94

Šta ti srce kaže : lične priče lezbejki o coming out-u /
(intervjuisala i uredila intervjuje Sunčica Vučaj). -
Beograd : Labris - organizacija za lezbejska ljudska
prava, 2006 (Beograd : Standard 2). - 89 str. ; 24 cm

Tiraž 1.000. - Str. 9-11: Uvod / Sunčica Vučaj.

ISBN 86-904143-9-8

a) Homoseksualnost, Žene
COBISS.SR-ID 132032268

